

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881. Första Kammaren. N:o 22.

Tisdagen den 22 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades protokollet för sammanträdet på eftermiddagen den 12 innevarande månad.

Föredrogs å nyo och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 19 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse af Artilleriplanen till byggnadsplats för nytt hofstall m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 19 innevarande Mars bordlagda ärenden, nemligen Stats-Utskottets Utlåtanden N:ris 12 samt 30—34 äfvensom Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 7.

Föredrogs och biföllos Lag-Utskottets nedannämnda, den 9 och 11 i denna månad bordlagda Utlåtanden:

N:o 23, i anledning af förslag om förändrade stadganden rörande skyldighet att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse; samt

N:o 24, i anledning af väckt motion om stadgande afskyldighet för utländsk man att vid talans anställande inför svensk myndighet mot svensk man ställa borgen för kostnad och skada.

Föredrogs och bordlades ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, N:o 123, med delgifvande af Kammarens be-
Första Kammarens Prot. 1881. N:o 22.

slut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 18, med anledning af motion rörande omarbetning af folkskolestadgan.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, N:o 125, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande, N:o 20, angående revision af gällande expeditionstaxa.

Grefve Beck-Friis: Jag anhåller, att detta ärende måtte remitteras till Tillfälligt Utskott.

Härtill lemnade Kammaren, på gjord proposition, sitt bifall.

Föredrogs Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 125, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 21, i anledning af väckt motion om afåtande till Kongl. Maj:t af underdånig skrifvelse med begäran om utredning, huruvida och under hvilka vilkor statsmakten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän genom felaktig embetsförvaltning vållas.

Grefve Beck-Friis: Jag hemställer, att Kammaren behagade remittera äfven detta ärende till tillfälligt Utskott.

Jemväl denna hemställan bifölls; hvarefter beslöts att såväl detta ärende som det näst förut omnämnda skulle öfverlemnas till behandling af Första Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Herr *Forssell, Hans*, väckte följande motioner:

N:o 44, om ändring af 72 § Regeringsformen; och

N:o 45, om ändring af 71 § Riksdagsordningen.

Begge dessa motioner hänvisades till Konstitutions-Utskottet.

Herr *Cawallin* afgaf en motion, N:o 46, om afåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i vissa delar af förordningen angående lotsverket den 15 Februari 1881.

Bordlades.

Upplästes följande skrift:

Hastigt hemkallad af min hustrus plötsliga och oroväckande sjukdom, hvarom läkareattest härmed bifogas, måste jag hos Kammaren vördsamt utbedja mig tillstånd att tills vidare få stanna hemma och uteblifva från Riksdagen.

Jönköping, Munksjö den 20 Mars 1881.

O. Ljungqvist.

Den åberopade läkareattesten, som jemväl upplästes, lydde sålunda:

Ledamoten af Första Kammaren *O. Ljungqvists* fru har hastigt insjuknat i lunginflammation jemte åtföljande förtidig födsel, hvilket intygas å embetets vägnar.

Jönköping den 20 Mars 1881.

Gust. Engstrand.

1:ste stadsläkare.

På gjord proposition beviljades Herr *Ljungqvist* ledighet från riksdagsgörömlen under tre veckor från denna dag.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de denna dag för andra gången bordlagda ärendena skulle uppföras sist på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Torsdagen den 24 Mars, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Herr Statsrådet *von Steyern* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående förhöjning af anslaget till Hans Kongl. Höghet Kronprinsen m. m.

Herr Grefven och Talmannen mottog den nådiga propositionen med förklarande, att Kammaren skulle egna densamma grundlagsenlig behandling.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag dels till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 9, angående val af Fullmäktige i Riksbanken; och
N:o 10, angående val af Fullmäktige i Riksgäldskontoret;

dels ock till Riksdagens förordnanden:

N:o 11, för Fullmäktige i Riksbanken;
N:o 12, för suppleanter till Fullmäktige i Riksbanken;
N:o 13, för Fullmäktige i Riksgäldskontoret; samt
N:o 14, för suppleanter till Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

Föredrogs och bordlades den vid detta sammanträde aflemnade Kongl. propositionen.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Konstitutions-Utskottets utlåtanden:

N:o 5, i anledning af motion om tillägg till § 3 Tryckfrihetsförordningen;

N:o 6, i anledning af motioner om ändring i Tryckfrihetsförordningen, för vinnande af utvidgad frihet att anlägga boktryckeri;

N:o 7, i anledning af motion om ändring af § 109 Regeringsformen samt §§ 5 och 23 Riksdagsordningen; samt

N:o 8, i anledning af motion om införande af öppen omröstning inom Riksdagens Kamrar och Utskott;

Stats-Utskottets memorial N:o 35, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i anledning af väckt fråga om ersättning åt förre Landtbrukaren Sven Johan Bladh för hos honom anställt beslag;

Banko-Utskottets Memorial och Utlåtanden:

N:o 10, i fråga om afskrifning ur Riksbankens hufvudkontors räkenskaper af åtskilliga fordringar;

N:o 11, i anledning af väckt motion om inrättande af en s. k. jordbruksbank i sammanhang med Riksbanken för tillhandahållande af lån till nyodlingar; samt

N:o 12, i anledning af väckt motion om inrättande i Vexjö af ett afdelningskontor af Riksbanken; äfvensom

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 31, i anledning af Riksdagens Justitieombudsmans hemställan om tillägg till 23 kap. Strafflagen;

N:o 32, i anledning af väckt motion dels om ordnande af kommunalrepresentation för härad eller tingslag, dels ock om kronoppbördsmanns redovisning för de inom härad eller tingslag utdebiterade medel och revision af sådan redovisning;

N:o 33, öfver väckt motion om utfärdande af en lag till inskränkande af s. k. vivisektioner;

N:o 34, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser rörande egande- och nyttjanderätt till bostadslägenhet i stadsfastighet;

N:o 35, i anledning af väckt motion om tillägg till 55 § Utsokningslagen;

N:o 36, i anledning af väckt motion om ändring i 59 § Utsokningslagen samt upphäfvande af 60 § i samma lag;

N:o 37, i anledning af väckt motion om tillägg till 99 § Ut-sökningslagen;

N:o 38, i anledning af väckt motion om ändring i 41 § Kon-kurslagen;

N:o 39, i anledning af väckt motion om förändrade bestäm-melser rörande bevakning af varufordran i konkurs;

N:o 40, i anledning af väckt motion rörande ändring i lagens stadgande om kronans rätt till danaarf;

N:o 41, i anledning af väckt motion om upphäfvande för vissa orter af Förordningen den 29 Juni 1866 angående dispositionsrät-ten öfver skogen å sådana skattehemman, som uppkomma af ny-byggen, hvilka hädanefter från kronan upplåtas m. m., samt

N:o 42, i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse angående framläggande för adelsmöte af förslag till upphäfvande af vissa bestämmelser i de adliga privilegierna.

*Motion om
ändring i för-
ordningen
angående
lotsverket den
15 Februari
1881.*

Föredrogs Herr *Cavallins* den 22 innevarande månad bord-lagda motion, N:o 46, om afåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i vissa delar af Förord-ningen angående lotsverket den 15 Februari 1881.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Med anledning af de anmärkningar, som uti föreliggande motion blifvit framställda emot vissa paragrafer i den nya förordningen angående lotsverket af den 15 Februari detta år, anhåller jag att få redogöra för de skäl, som gjort sig gällande vid bestämmandet af de klandrade para-graferna, hvilka likväl icke tillkommit utan efter noggrann pröf-ning, och sedan Högsta Domstolen förklarar sig icke mot desamma hafva något att erinra.

Sjöfarten har under de senare åren erhållit många lindringar i lotspligtigheten och ännu flera hafva blifvit begärda, ehuru icke alla kunnat bifallas. Redan år 1876 inkommo Kommerskollegium och Generaltullstyrelsen med underdånig hemställan att Kongl. Maj:t täcktes tillse, huruvida icke den nuvarande lotspligtigheten kunde ännu ytterligare lindras eller helt och hållet eftergifvas. Med anledning deraf hördes Lotsstyrelsen, som för sin del förkla-rade, att den ansåg ganska väsentliga betänkligheter föreligga mot ett sådant stadgande. Men å andra sidan ansågs förslaget icke vara alldeles oantagligt, förutsatt, att vissa oeftergifliga vilkor medgäfvos. Bland dessa vilkor var det hufvudsakligaste, att ett tillräckligt belopp skulle ställas till Lotsstyrelsens förfogande för att i öfverensstämmelse med de grunder, Kongl. Maj:t kunde fast-ställa, godtgöra lotsarne för de förluster, som de skulle komma att lida genom lotspligtighetens borttagande. Ett annat lika oef-tergifligt vilkor var det, att s. k. bilotsar skulle helt och hållet utestängas, det vill säga, att de fartyg, som kunde vägleda sig

sjelfva, skulle vara berättigade dertill, men att de fartyg, som behöfde främmande lotsbiträde, skulle vara tvungna att anlita kronolots då sådan kunde erhållas. Om nu dessa bogserfartyg och bilotsar verkligen kunde öfvertaga såväl lotsuppässningen som lotsningen till sjöfartens fulla belåtenhet, då vore ingenting härom att säga, och då skulle jag, för min del, icke hafva något emot att så skedde. Men detta är af flera skäl icke möjligt. Visserligen betviflar jag icke att dessa befälhafvare på bogserångare skulle kunna vägleda fartyg lika säkert som kronolots, åtminstone i många fall. Men deremot skulle de icke alltid kunna påräknas å de platser och tider, då de bäst behöfdes för sjöfartens betjenande. Men detta är icke det betänkligaste, utan ännu värre skulle det blifva genom ett sådant medgifvande, derigenom att sjöfarten under sådana förhållanden otvifvelaktigt förr eller senare skulle komma att i hög grad trakasseras. Der kronolotsar funnes att tillgå skulle dessa öfverbjudas och undanträngas, och der kronolotsar icke funnes, skulle dessa befälhafvare och bilotsar taxera fartygen efter behag, beroende af det större eller mindre behof af biträde, som erfordrades, och man har sett att de vid sådana tillfällen tagit väl för sig. Kronolotsarne äro nemligen bundna af sina taxor, under det att bilotsarne äro utom all kontroll. Det är visserligen sant, att kronolotsar alltid måste finnas att tillgå, om icke för annat, så för att pricka ut farvattnet åt dessa bilotsar och andra fartyg, som utan sådana märken antagligen icke skulle kunna vägleda sig. Dessutom behöfdes kronolotsar för att ombesörja lotsningen vid sådana tillfällen, då det icke konvenerade bogserångarne att gå ut, såsom t. ex. under tjocka, storm, regn och rusk, eller då de kunde påräkna bättre förtjenst på andra håll, och hvarigenom sjöfarten skulle, såvidt på dessa berodde, blifva helt och hållet i saknad af lotsbiträde. Jag befarar dock att under dylika förhållanden kronolotsar icke kunde erhållas, och om de äfven kunde fås mot hög betalning, så skulle man bestämdt icke kunna få dugliga lotsar, ty dessa vilja icke underkasta sig att vara reserv och prickhållare åt bilotsarne, hvilka utan ansvar och med ringa möda tilllegna sig den förtjenst, som lotsarne anse företrädesvis tillkomma dem.

Hvad för öfrigt lotspligtigheten beträffar, ber jag att särskildt få fästa Kammarens uppmärksamheten derpå, att, huru dermed än må ordnas, kommer dock alltid en stor mängd personer att blifva missbelätta. De, som äro egare af fartyg, vilja naturligtvis hafva fullständig *lotsfrihet*, så att de slippa betala lotsafgift, när de icke begagna lots, och det är ju mycket riktigt. Assuransbolag och lotsar åter yrka på fullständig *lotspligtighet*, det vill säga, att *alla* fartyg skola anlita kronolots; assuransbolagen, emedan de anse det vara större säkerhet för fartygen och således mindre risk för dem, då de i lotsmans farvatten hafva kronolots ombord, och att lotsarne göra ett sådant yrkande får man icke förtycka dem, ty de vilja naturligtvis hafva så stor förtjenst som möjligt. Men det är ett annat skäl, hvarför lotsarne äro missbelätta med förändringen, nemligen att de hittills uppburit stora lotspenningebelopp,

*Motion om
ändring i för-
ordningen
angående
lotsverket den
15 Februari
1881.
(Forts.)*

Motion om
ändring i för-
ordningen
angående
lotsverket den
15 Februari
1881.
(Forts.).

utan att måhända ens hafva sett de fartyg, som erlagt desamma. Vi hafva här t. ex. i närheten en lotsplats, Söderarm, der lotsafgiften årligen i medeltal uppgått till omkring 7,000 kronor. Men af dessa hafva 59 procent blifvit erlagda för fartyg, som hvarken begärt eller begagnat lotsbiträde. Penningarne betalas genom mäklare till lotsbefalet, som liqviderar lotsarne, hvilka å sin sida icke hafva annat att göra än qvittera. Detta har jag ansett såsom olämpligt böra ändras.

Beträffande för öfrigt sjelfva afgiften, tror jag icke att den kan anses vara så särdeles betungande, om man betänker, att, i stället för att hittills alla fartyg, kommande från eller afgående till utrikes ort, varit skyldiga att erlægga *juvla* lotspenningar då deras drägtighet öfversteg 40 tons, antingen de begagnade lots eller icke, men nu deremot äro fria från denna skyldighet med undantag af dem, som anlita bogsering, hvilka få betala halfva lotspenningar, då deras drägtighet öfverstiger 100 tons. Härvid är således en betydlig eftergift redan medgifven äfven för de fartyg, som använda bogsering. Hvad den inrikes sjöfarten angår, så erkänner jag gerna, att den fått en pålaga, som den förut icke hade, emedan den förut under alla förhållanden var befriad från skyldigheten att begagna lots eller betala lotspengar då lots ej anlidades. Men denna afgift är, åtminstone i det närmaste helt och hållet nominel, ty enligt Kommerskollegii uppgift för år 1879 var antalet af de segelfartyg, som trafikerade inrikes orter, 1,655, men af dessa äro 1,573 under 100 tons och således fria från afgiften och af de återstående 82 är, såvidt jag har kunnat utröna. flertalet icke underkastade skyldigheten att erlægga lotspenningefgift, nemligen de fartyg, som trafikera Venern, der lotsverket icke upptager någon afgift, och likaså en del af dem som gå på vestkusten, emedan, om bogsering der eger rum, fartygen i de flesta fall enligt förordningen blifva fritagna från att erlægga lotsafgift, då de bogseras. Det kan visserligen hända att ett par, kanske fyra eller fem fartyg drabbas af sådan afgift; men många blifva det i alla hänseenden icke. Jag tror därför icke att det vore skäl att för detta lilla fåtal låta hela sjöfarten blifva lidande. Man kan visserligen anse, att lotspligtigheten kunde upphävas helt och hållet för den inrikes sjöfarten. Men det har icke skett därför att, enligt traktater med flertalet utländska makter, äro deras fartyg likställda med våra egna och hafva mångahanda sätt att göra sig till inrikes fartyg, och i sådant fall skulle föreskriften blifva af noll och intet värde.

För öfrigt förstår jag icke riktigt hvad motionären afser med sin motion, eller hvarthän han syftar. Han begär, att § 1 skall ändras och att § 29 måtte upphävas. Men då blir frågan, om § 29 skall upphävas, huru skall då § 1 förändras? För min del får jag säga, att jag skulle icke hafva något emot att bifalla motionen i denna del, men jag skulle göra det *så*, att § 29 skulle upphävas och § 1 förändras sålunda, att den gamla lotspligtigheten skulle, om icke i sin fulla utsträckning, likväl åtminstone bibehållas för de fartyg, som begagnade bogsering. Detta var ock-

så meningen från början, och ändringen gjordes uteslutande till förmån för den allmänna sjöfarten och bogserångarne. Alternativet var nemligen att de bogserade fartygen skulle betala full lotsafgift, antingen de begagnade kronolots eller icke. Jag tror derföre, att motionären skulle göra sjöfarten och bogserångarne en dålig tjänst med denna motion för den händelsen, att den skulle blifva af Riksdagen bifallen och en underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t aflåtas. Jag åtminstone, i fall jag skulle hafva något dervid att säga, vare sig som chef för Sjöförsvarsdepartementet eller såsom lotsdirektör, komme i sådant fall ovilkorligen att tillstyrka, att lotspligtigheten återställdes, och att åtminstone alla fartyg, som använda bogsering, skola anlita kronolots eller betala full lotsafgift.

I öfrigt ber jag att få göra några mindre anmärkningar angående motionärens påståenden. Beträffande § 1 säger han: "Här har sålunda den principen funnit erkännande, att den fartygsbefälhafvare, som ej vill begagna kronolots, hvarken behöver upptaga eller betala en sådan, och när ett sådant erkännande en gång blifvet gjort, så är det svårt att förstå grunden för det s. k. olaga lotsbiträde, som i § 3 omhandlas." Jag tror icke, att det kan vara något hinder för Kongl. Maj:t att i gällande författning göra vissa lindringar. Här är den lindring medgifven i lotspligtigheten, att en del fartyg äro befriad från, men en annan del tvungen att underkasta sig ett visst lotstväng. Vidare yttrar motionären: "Hvarföre och med hvad rätt ålägger man bogserångbåtens befälhafvare att inom viss kort tid redovisa en afgift, hvars rätta belopp det är honom i de flesta fall omöjligt att kontrollera? Han eger ingen befogenhet att undersöka, huruvida det bogserade fartygets dräktighet är öfver 100 tons, han kan icke utrona, huru djupt det ligger, han kan oftast icke under bogsering i yttre skärgård komma ombord å detsamma, han kan ännu mindre exakt bestämma den distans, som bogsering egt rum." Alla dessa fyra påståenden bestrider jag bestämdt. Ty om befälhafvaren på en bogserångbåt åtager sig lotsning af fartyg, så är hans första skyldighet att taga reda på fartygets djupgående för att kunna lotsa det, och hvad dess dräktighet beträffar, så är det otvifvelaktigt, att fartygets befälhafvare gerna lemna de uppgifter, som man begär, och skulle han icke göra detta, har man alltid tillfälle att få besked i tullkammaren. "Han kan icke komma om bord" — säger motionären. Det skulle på det högsta förvåna mig, om bogserångarnes befälhafvare äro så liberala, att de icke taga betaldt för fartygets bogserande. Men jag tror nog att de göra det, och som denna betalning oftast är uppgjord på förhand, äro de i tillfälle att taga reda på fartygets dräktighet och djupgående, och har icke liqviden på förhand egt rum, torde för dess verkställande närmare kommunikation emellan det bogserade och det bogserande fartyget komma att ega rum, hvarvid befälhafvaren å det senare nog torde komma i tillfälle att erhålla erforderliga uppgifter, *om han vill*. Hvad i öfrigt angår dräktigheten, behöfver bogserbåtens befälhafvare icke veta annat än om fartyget är öfver

*Motion om
ändring i för-
ordningen
angående
lotsverket den
15 Februari
1881.
(Forts.)*

*Motion om
ändring i för-
ordningen
angående
lotsverket den
15 Februari
1881.
(Forts.)*

eller under 100 tons. "Han kan icke heller bestämma den distans, som bogsering egt rum", påstår motionären slutligen. Kan han icke det, så är det verkligen illa. Han vet, hvarest bogseringen började, och kan han, då den är slut, icke sjelf räkna ut distansen, så kan lotsbefälet göra det.

Till sist hemställer motionären, om icke de bötesbelopp, som blifvit fastställda, äro alltför höga. Jag tror det icke, och det på grund af de öfverträdelser och missbruk, som i afseende på rättigheten att lotsa ständigt egt rum synnerligen på sista tiden, och hvarvid man sökt på alla möjliga sätt kringgå författningen, och när det t. ex., såsom under förliden sommar, kan inträffa, att en rådmän i en af grannstäderna gjort sig skyldig till olaga lotsning, kan man vänta att lagen öfverträdes snart sagdt af hvem som helst. Motionären sätter äfven i fråga, huruvida Kongl. Maj:t kan vara berättigad att föreskrifva om *böters förvandling efter allmän lag*. Så långt jag kunnat forska tillbaka har uti alla lotsförfattningar stadgats om böternas förvandling enligt hvad allmän lag bestämmer och endast med den skillnad, att i den förra, nemligen 1862 års författning, stodo särskildt utsatta den allmänna lagens straffbestämmelser; men som denna lag kan undergå en eller annan förändring, har man ansett lämpligare att föreskrifva: "saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas efter allmän lag."

Jag anhåller vördsamt, att detta mitt anförande måtte åtfölja motionen till det Utskott, hvartill den kan blifva remitterad.

Herr Cawallin: Med anledning af hvad jag hörde yttras från statsrådsbanken angående min motion, tillåter jag mig fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att jag i min motion icke alls berört lämpligheten eller olämpligheten af den förändring, som i hittills varande lotsförordning blifvit vidtagen. Jag har endast hållit mig till den särskilda omständigheten, att deruti har gjorts till åliggande för befälhafvare å en bogserångbåt att hafva uppburden af de halfva lotspenningar, som man ansett böra betalas af fartyg, hvilka, utan att hafva kronolots ombord, begagna ångbogsering. Jag tror, att den lindring, som Herr Chefen för Sjöförsvarsdepartementet anser i det afseendet skulle genom den nya författningen komma sjöfarten till godo, ingalunda uppväger den, minst sagdt, obillighet, som jag anser ligga deri, att ett åliggande af så pass svår art, som här är i fråga, skulle kunna göras för någon som helst svensk medborgare. Det är i den anda min motion går, och det är just för att få bort detta, såsom mig synes, obilliga åliggande som jag framställt min motion. Hvad beträffar de särskilda förhållanden, som den siste talaren påpekade inom lotsväsendet, så anser jag icke här lämpligt att upptaga detta till bemötande, utan yrkar endast, att min motion måtte remitteras till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

Öfverläggningen var härmed slutad, och motionen jemte yttrandena hänvisades till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda Utlåtande N:o 25, i anledning af väckt motion om ändring i 30 kap. 5, 6 och 7 §§ Rättegångsbalken.

Ändring i 30
kap. 5-7 §§
Rättegångs-
balken.

Herr Samzelius: På sätt en Utskottets betänkande vidfogad anteckning utvisar, har jag icke haft tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling inom Lag-Utskottet. Hade så varit händelsen, skulle jag utan tvifvel blifvit antecknad såsom reservant, emedan jag icke kan dela de åsigter, Utskottet här uttalat. Jag kan visserligen så till vida instämma med Utskottet, att ifrågasvarande stadgande icke "öfverensstämmer med nutida åsigter och förhållanden". Men Utskottet yttrar tillika, att "det endast i ytterst få fall, om ens någonsin, kommit i verklig tillämpning". Detta är icke med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Enligt hvad jag försport, har nemligen detta stadgande tillämpats under senare år i icke så få fall. Jag har talat med en yngre ledamot i Svea Hofrätt; och han uppgaf, att under den jemförelsevis korta tid, hvarunder han tjenstgjort derstädes, stadgandet tre särskilda gånger blifvit tillämpadt. Dessa tre gånger äro enligt min tanke jemnt tre för många. I 10:de häftet af Naumanns tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning förekommer äfven ett fall, der detta lagstadgande kommit till användning. Jag tror icke, att det finnes någon inom denna Kammare eller inom Lag-Utskottet, som vill försvara detta stadgandes bibehållande inom lagstiftningen. Men, säger man, då Nya Lagberedningen för närvarande är samsatt med utarbetande af en ny rättegångsbalk, bör man uppskjuta alla dessa partiella lagförändringar, om hvilka förslag tid efter annan väckas. Detta är, enligt min tanke, icke lämpligt. Den omständighet, att någon del af vårt lagverk är under omarbetning bör icke i och för sig utgöra hinder för partiella förändringar inom detsamma; och Lag-Utskottet har både i fjor och i år framkommit med förslag till partiella förändringar just inom Rättegångsbalken. Det är väl icke att hoppas, att förslaget till ny rättegångsbalk kan blifva upphöjdt till lag, förrän om tio år härefter; och då skulle man under hela denna tid nödgas bibehålla denna barbariska qvarlefva från den tid, då man satte in folk i bysättningshäkte, derföre att de icke kunde betala sina skulder. Då måhända flere af Kammarens ledamöter icke haft tillfälle att genomläsa detta betänkande, ber jag att få omnämna, att här är fråga om upphäfvande af ett stadgande, i 30 kapitlet 5 § Rättegångsbalken, enligt hvilket den, som vill under Kongl. Maj:ts profning draga sin talan i *civilt* mål, men icke har tillgång att fullgöra Hofrättens dom och icke heller kan ställa full borgen för det, som dömdt är, eller för sin person, skall träda i fängelse till sakens slut. Det är barbariskt, att den fattige skall för sin fattigdoms skull vara nödsakad att träda i fängelse, om han vill få sin sak profvad af Kongl. Maj:t; och det är för mig obegripligt, att ett sådant stadgande kunnat, så länge som skett, bibehållas i lagen. Då man för närvarande äfven inom utlandet egnar rätt mycken uppmärksamhet åt lagstiftningen inom vårt land, skulle det

Ändring i 30
kap. 5—7 §§
Rättegångs-
balen.
(Forts.)

vara bedröfligt, om man der komme under fund med, att en sådan barbarisk qvarlefva ännu qvarstode i vår lag. Sådant skulle icke göra bättre intryck, än då man för flera år sedan såg i den civiliserade världens nästan alla tidningar omtalas, hurusom man här landsförvisade personer, som frånträdt den rena evangeliska läran. Om nu svenska Riksdagen aflår ett förslag om ifrågasvarande stadgandes upphäfvande, så skulle denna händelse sannolikt icke komma att passera utan uppmärksamhet äfven från pressens sida; och detta skulle icke lända till fromma för oss. Det synes mig såsom om Lag-Utskottet, i stället för att afvisa denna motion, bort hellre sysselsätta sig med att uppgöra ett förslag till förändrad lagstiftning i detta ämne, helst som ett sådant förslag skulle kunna skrivas blott med några få rader. I Andra Kammaren har uppmärksamheten blifvit fäst vid saken; och der har den hållna diskussionen föranledt dertill, att ärendet blifvit utan votering återremitteradt till Utskottet. Andra Kammaren uttalade sig för den åsigt, att detta stadgande borde upphävas; och det skulle verkligen smärta mig, om Första Kammaren icke skulle vilja gå lika långt i humanitetssträfvande och visa lika mycken ömhet för den fattigare klassen som Medkammaren. Första Kammaren har särskildt vid behandlingen af Herr Friherre De Geers motion nyligen visat, att den eger känsla för den fattigare klassen; och det skulle derföre innebära en inkonsekvens, om Kammaren nu bifölle Lag-Utskottets förslag.

Utän att nu vilja längre upptaga Kammarens tid, som i dag anlitas för vida viktigare frågor, ber jag, att Kammaren måtte återremittera detta betänkande. Jag är förvissad om, att när Lag-Utskottet får kännedom om, att detta stadgande verkligen ännu tillämpas, Utskottet också skall finna någon utväg att föreslå dess afskaffande.

Herr Sundell: Jag är med den siste talaren alldeles ense derom, att det lagstadgande, hvarom nu är fråga, är barbariskt, och lärer det icke falla någon in att försvara dess bibehållande. Men inom Lag-Utskottet fästes uppmärksamheten derpå, att det väl inträffat, att personer aumälde sig att träda i häkte, derföre att de icke kunde fullgöra Hofrätts dom; men man visste deremot icke något enda fall, der så beskaffadt häktande verkligen egt rum. Det skulle mycket förundra mig, om den uppgift härom, som den siste talaren sade sig hafva erhållit af en ledamot i Svea Hofrätt, vore riktig. Frågan har, enligt hvad jag tror, föga eller ingen praktisk betydelse, enär stadgandet, såvidt jag har mig bekant, ytterst få gånger, kanske blott en enda gång föranledt dertill, att en part hållits häktad, under det målet varit beroende på Kongl. Maj:ts pröfning. Vid sådant förhållande och då Nya Lagberedningen för närvarande är sysselsatt med utarbetande af förslag till ny rättegångsordning, hvilket förslag förmodligen lärer komma att fullbordas långt tidigare än tio år härefter, anhåller jag, att Kammaren behagade gilla hvad Utskottet i sitt förevarande betänkande föreslagit. Jag vet visserligen, att Andra

Kammaren återremitterat betänkandet; men sådant bör ju icke binda Första Kammaren i dess beslut. Om saken verkligen vore af någon vikt, skulle jag ingalunda motsätta mig en sådan återremiss, utan tvärtom påyrka densamma, då, såsom jag nämnt, jag anser, att lagstadgandet icke kan försvaras. Men då stadgandet icke är af någon praktisk betydelse, vill jag för min del yrka bifall till Utskottets förslag.

*Ändring i 30
kap. 5—7 §§
Rättegångs-
balken.
(Forts.)*

Herr Nyström: Jemte det jag till alla delar instämmer med Herr Samzelius, ber jag att äfven för min del få förklara, att jag på det högsta önskar, att detta stadgande, hvars tillämpning icke kan annat än såra rättskänslan, måtte borttagas. Den betydligt konservativa hållning, som Lag-Utskottet i allmänhet iakttager, har äfven i detta fall gjort sig gällande, oaktadt erfarenheten bjuder, att en förändring inom denna del af lagstiftningen bör så fort som möjligt vidtagas. Jag har nemligen temligen säker anledning antaga, att en och annan, som på det högsta önskat anföra besvär öfver en Hofrättens dom, måst afstå derifrån blott för detta ohjelpiga stadgandes skull. Jag anhåller värdsamt om återremiss.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till förevarande utlåtande och sedan på dess återremitterande, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 9 och 11 innevarande Mars bordlagda utlåtanden:

N:o 26, i anledning af väckt motion om förhöjda böter för part eller vittne vid förfallolöst uteblifvande; och

N:o 27, i anledning af väckt motion angående föredragningslista vid häradsrätt.

Föredrogos å nyo och företogs punktvis till afgörande Konstitutions-Utskottets den 11 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande N:o 4, i anledning af väckta motioner om ändring i § 14 Riksdagsordningen.

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.*

1 punkten.

Herr Jöns Pehrsson: Efter den utgång, en likartad fråga vid förra riksdagen erhöi, gjorde man kanske klokast i att icke upptaga tiden med något yttrande i den nu föreliggande frågan, då Utskottet i år likasom många gånger förut icke funnit skäl att bifalla ett förslag om det så kallade streckets nedflyttande, hvil-

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

ket förslag denna gång framlagts af Herr Gustaf Ericsson. Jag anser emellertid, att denna Kammare handlade klokt, om den ju förr desto hellre ginge in på en sådan nedflyttning. Man har hört icke så få och icke heller svaga påståenden framställas inom landet, om att den politiska rösträtten skulle utsträckas ännu mycket längre, än Herr Gustaf Ericsson nu föreslagit, och Andra Kammarrens ledamöter inom Utskottet i en afgifven reservation tillstyrkt. Såsom man vet, hör denna fråga till dem, som icke kunna falla. Det beror endast på tidpunkten, när reformen skall genomföras; och jag tror, att både billighet, klokhet och rättvisa fordra, att man ju förr desto hellre tillmötesgår dessa önsknings, hvilka gjort sig gällande alltsedan det nya riksdagsskicket infördes. Genom den nya Riksdagsordningen beröfvades nemligen en stor del af svenska folkets sjelfegande jordbrukare den politiska rösträtt, de förut egde. Statistiken utvisar, att det finnes en mängd jordegare i vårt land, hvilkas egendomar icke äro så högt taxerade, att de kunna medföra politisk rösträtt. Jag tror för min del, att landets väl mycket är beroende derpå, att man ställer så till, att man får en fast befolkning, som så att säga har en torfva att sköta och sträfva för, och att det i sådant hänseende skulle vara nyttigt, om man ginge till mötes det anspråk, som från denna befolknings sida här framställts. Vi skola komma i håg, att, för så vidt icke den olyckliga utvandringen till Amerika skall fortgå i förökad skala, folkmängden i landet alltmer kommer att ökas och våra smärre jordegendomar i följd deraf att blifva mer och mer styckade. Vi få då en befolkning, som i många orter saknar politisk rösträtt. Jag har förut en gång nämnt, att i den kommun, jag tillhör, finnas 115 särskilda jordegare, hvilkas hemman icke uppgå till det taxeringsvärde, som erfordras för politisk rösträtt. Visserligen blef taxeringsvärdet vid den senaste fastighetstaxeringen något höjdt; men det verkade mycket litet. Jag tror därför att det vore klokt, om denna Kammare, i likhet med Medkammaren, bifölle reservanternas förslag. Att Utskottet icke kunnat komma till annat resultat nu än förut, förvånar mig alldeles icke, då det består af hufvudsakligen samme ledamöter. Men det skulle förundra mig, om denna Kammare i sin helhet säger ett bleklagdt nej till hvarje rimligt förslag i denna riktning. Jag hoppas så mycket mer, att Kammarren nu skall behjerta motionärens förslag, som det nyligen vid behandlingen af Herr Friherre De Geers motion visade sig, att man här ville tillmötesgå de anspråk, som från ifrågavarande samhällsklasser framställas. Dessutom finnas här många ledamöter, som kalla sig svenska arbetets vänner. Det skulle vara ett talande bevis på upprigtigheten af detta valspråk, om de nu biträda det förslag, reservanternas framställt. De skulle derigenom tydligt ådagalägga, att de verkligen äro svenska arbetarens vänner. Jag vågar därför tro, att vid en blifvande votering den nu gjorda framställningen skall vinna understöd af mer än 12 röster, med hvilket antal en dylik framställning i fjor understöddes. Jag skall icke längre upptaga Kammarrens tid, utan slutar med att yrka bifall till den reservation, som är bifogad be-

tänkandet; och ber att, om så skulle behöfvas, få vid frågans afgörande besvara Kammaren med en votering.

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: Jag har vid denna riksdag och på detta rum redan uttalat mig i allmänhet rörande den fråga, som här föreligger. När Herr Friherre de Geers motion rörande förändring i taxeringen af de mindre bemedlade klasserna nyligen var föremål för denna Kammars behandling, beklagade jag, att den frågan sammanhänge med den kommunala rösträtten, hvilket förorsakade, att jag fann mig förhindrad att bifalla en framställning, som jag eljest på det högsta gillade. Jag nämnde på samma gång, att det var ett stort missgrepp af 1865 års grundlagsstiftare att sätta *penningen* till värdemätare för medborgerliga rättigheter. Under tidernas lopp har den frågan blifvit mer och mer utredd, och den åsigten mer och mer bekräftad, att de medborgerliga rättigheterna borde bestämmas på sådant sätt, att de vore oberoende af kronor och ören. När nu icke detta skett, tror jag, att Riksdagen aldrig skall blifva fri ifrån ganska mäktiga påtryckningar från de politiskt oberättigade folkklassernas sida samt slutligen måste gifva med sig och uppställa andra grunder för valrätt och valbarhet.

Det torde fordras af mig, att jag gifver skäl för det klander, jag sålunda rigtat mot Riksdagsordningens nuvarande bestämmelser i detta hänseende; och jag ber derföre att få för Kammaren framlägga några af de viktigaste skälen för detta klander, under uttalande af att jag skulle blifva glad, om dessa skäl kunde af motsidan vederläggas.

Vi veta, att valrätten är till viss grad beroende på *kommunallagarne*. Men dessa lagar äro, såsom bekant, af civillags och icke grundlags natur. Således är en af de viktigaste bestämmelserna i grundlagen beroende på en förändring i den ordning, som för civillag är bestämd. Detta synes mig icke vara riktigt.

Vidare veta vi, att valrätt och valbarhet äro beroende af *II:a artikeln*s bevilning och de fyrktalsberäkningar, som på grund af denna *II:a* artikel ega rum. Jag har förut nämnt och upprepar det ännu en gång, att det kan förekomma så lyckliga förhållanden, att denna i jämförelse med hela riksbudgetens belopp ringa skatteinkomst skulle kunna af Riksdagen helt och hållet undvaras; och rättigheten att upphäva densamma ligger ju uteslutande i Riksdagens händer, alldenstund det är en bevilningsfråga. Under sådana förhållanden framträder det abnorma förhållande, att grundlagen är beroende af Riksdagen allena och icke af Riksdagens och Kongl. Maj:ts sammanstående beslut, såsom i fråga om civillag är stadgadt. Således kan Riksdagen ensam göra valrätten och valbarheten helt och hållet illusoriska genom att helt enkelt upphäva bevilningen enligt *II:a* artikeln, när den finner denna jämförelsevis ringa skatteinkomst icke vara behöflig för att få riksbudgeten att gå i hop.

Vidare är taxeringen af fast egendom, äfvensom uppskattningen af inkomst utaf kapital eller arbete förlagd i *taxeringskomité-*

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

ernas händer; och det har inträffat och kommer alltid att inträffa fall, der personer, som med afseende på sin fasta egendom eller inkomst af kapital och arbete stå på minimigränsen för valrätt och valbarhet, genom dessa komitéers åtgöranden flyttas ned och beröfvas sina politiska rättigheter. Detta har, som sagdt, händt och kommer att hända; och taxeringskomitéernas förfarande är der- vid ofta det rätta. Ty en egendom, hvars uppskattning ligger på gränsen för valrätt och valbarhet, kan genom skogens förödande — hvilket är ett modernt sätt nu för tiden att skaffa sig inkomster — lätt förlora detta taxeringsvärde. Andra omständigheter, såsom t. ex. försummad häfd, eldsvåda, försäljning på exekutiv auktion till underpris, kunna ofta medföra samma påföljd.

En annan brist i de bestämmelser, som ligga till grund för politisk valrätt och valbarhet, förefinnes i afseende på sättet för *taxering af fastighet*. Det är bekant, att vid dylika taxeringar göres icke afseende på de inteckningar, hvarmed den fasta egendomen är behäftad. Detta är ett ganska stort förbiseende både af rättvisa och billighet; ty det är klart, och jag har vid föregående tillfällen haft äran nämna det, att härigenom kunna i representationen insättas personer, som effektivt ega ingenting.

Kan sådant vara rätt och billigt? Jag tviflar derpå. Flera dylika allvarliga och sorgliga bevis på ohållbarheten af den nuvarande Riksdagsordningens bestämmelser för valrätt och valbarhet ådagalägga mer än tillräckligt, att hela denna byggnad är uppförd på lös sand, och när floden störtar öfver den och vinden stöter på densamma, faller den omkull; och för att citera skriftens ord, det husets fall blir stort. Vi hafva nu snart i femton år dansat kring guldkalfven, d. v. s. genom att värdera menniskorätt och medborgarerätt i penningar. Jag tror, att det vore tid, att vi sökte andra grunder för så dyrbara mänskliga rättigheter. Man kan med skäl fråga: fins det några förhållanden, der icke penningen ingår till största delen i värdet af så beskaffade rättigheter. Jag har redan förut på detta rum vid denna riksdag uppräknat några sådana kvalifikationer, der icke penningen ingår i allmänhet eller, om den gör det, ingår på ett försvinnande sätt. Jag vill här repetera dem. Man kan föreskrifva, att endast *mankön* får vara valberättigadt; man kan göra vissa modifikationer beträffande *ålder*; man kan uppställa såsom regel, att den, som icke *erlägger skatt till staten och kommunen*, icke är valberättigad; man kan uppställa vilkor om *medborgerligt förtroende* och *allmänt anseende*; den valberättigade skall hafva fullgjort *allmän värnpligt*; vara *oförvitlig* i seder; *råda öfver sig sjelf* och tillhöra *kristet religionssamfund*. Många andra dylika kvalifikationer, alldeles oberoende af penningen, kunna äfven anföras, såsom att han skall hafva genomgått allmän *folkskola* och dylikt mera. Då frågar man, huru skulle det se ut, om man grundade valrätt och valbarhet på så beskaffade kvalifikationer. Jag har gjort en uppsats på hvilka personer af Sveriges befolkning skulle falla bort på grund af dessa kvalifikationer. Jag skall icke besvara med många tal, men några äro nödvändiga, på det att Kammaren skall kunna göra sig begrepp

om icke dessa kvalifikationer äro vida att föredraga framför penningen, emedan derigenom såväl rika som fattiga hafva samma rättigheter och samma åligganden att uppfylla. Ar 1879 uppgick Sveriges befolkning till 4,579,000 personer. Deraf utgjordes qvinnokön af 2,350,000, som gå bort. Vidare alla personer som voro under 26 år eller 1,185,000, som äfven gå bort. Vidare barn af mankön inom skolåldern, hvilka icke deltaga i undervisningen 31,000; understödstagare af mankön i fattighus omkring 36,000; främmande trosbekännare 5,000; sinnessjuka, blinda, dårar och stumma män 8,500; i fängelse sittande äfvensom till straffarbete dömda personer af mankön, vidare personer, på grund af vederbörandes intyg om fattigdom och sjuklighet, befriade från att erlägga skatt omkring 96,000. Så kommer gemenskapen vid armén och flottan, oberäknadt vid värfvade armén, 31,100; arbetare, som äro i andras bröd och således icke kunna svara för sig sjelfva, af olika kategorier, som jag icke vill uppräknas. Tillsammans utgör denna klass 137,560. Slutligen kommer privat betjening omkring 36,000. Derigenom skulle således bortgå ytterligare 1,568,800 personer och då skulle återstå valberättigade omkring 660,000 män. Vill man sträcka dessa kvalifikationer ännu längre, d. v. s. anser man de valberättigades klass i hela landet vara för stor, kan man göra ytterligare inskränkningar oberoende af penningen och penningens värde, men jag anser icke faran stor, att låta 660,000 män, som uppfyllt de kvalifikationer, jag nyss nämnt, få den ringa politiska rätten att välja sina ombud till riksdagen. Enligt nuvarande riksdagsordning voro 1878 valberättigade till Andra Kammaren i hela riket 270,337 personer. Således skulle, enligt mitt förslag, de valberättigades klass i hela landet ökas med omkring 390,000 personer. Nu är en erfarenhet, som vi alla veta, att vid val till riksdagsmän i Andra Kammaren af valberättigade i hela landet, städer och landsbygd sammanräknadt, icke mera än tjugu procent har gjort bruk af sin valrätt. Det skulle i stället för 54,821 personer, som 1878 valde till riksdagsmän i Andra Kammaren, enligt mitt förslag blifva omkring 132,000 af samtliga valmän, som gjorde bruk af denna rättighet; men min öfvertygelse är, att om denna utvidgning af valrätten egde rum och de s. k. medelbara valen uteslötes och det blefve omedelbara val, intresset för dessa val blefve mycket större och många flere valberättigade begagnade sig af denna sin valrätt. Det är en ganska vigtig fråga, som nu är före, derföre att den har framtiden i sin hand och min öfvertygelse är, att det är en fråga, som icke kan falla, förrän den mottagit en lämplig lösning. När vi besinna, att de politiskt oberättigade klasserna, de mindre bemedlade klasserna likväl draga den ojemförligt största tungan för skatternas utgörande, så är det hårdt, att dessa klasser icke skola hafva den minsta rätt att om några förhållanden, som förekomma vid Riksdagen, kunna bestämma. Jag vill blott för Herrarne uppräknas några få tal, som visa, att skatterna ojemförligt mest trycka dessa politiskt oberättigade klasser och huru dessa skatter icke för längre tid än sedan 1830 växt på ett förskräckligt sätt i några få skatteförhållanden. Om jag tager

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

blott de skattetitlar, som nästan uteslutande angå de politiskt oberrättigade klasserna, nemligen den personliga bevillningen, brännvinstillverknings- och utskänkingsafgifterna samt tullafgifter på kaffe, socker, sirup, tobak och lysämnen och dertill lägger den förlust i arbetsförtjenst, som uppstår genom den allmänna bevaringspligten, så uppkomma följande summor, som jag ber att få ställa jemförelsevis bredvid hvarandra för att visa, huru skattebeloppen växt för dessa klasser. 1830 utgjorde summan af afgifter för de nämnda artiklarna och den förlorade arbetsförtjensten 3,454,000 kronor och 1875 uppgick samma skattetitlar och samma förlorade dagsverken till 34,345,000 kronor. Det är således tio gånger tillökade skatter på dessa politiskt rättslöses bekostnad. Precist på samma sätt är det med den s. k. värnpligten. Hvilka personer är det som i allmänhet skola utgöra den, om fara påkommer och fienden intränger i landet; på hvilkas skuldror hvilat landets säkerhet, skydd och försvar, om icke på den stora mindre bemedlade klassens. I allmänhet tänker man högt om vårt folk, när det är fråga om att beskatta det, när det är fråga om att visa lydnad och offervillighet, när det är fråga om, att skydda land och rike, men när det är fråga om att de skola få minsta delaktighet i att beskatta sig sjelfva, att hafva en röst med när det är fråga om allmänna angelägenheter, då tänker man icke högt om detta folk, och då vill man icke medgifva hvad rättvisa och billighet fordra i hög grad. Min åsigt, som jag här i korthet framlagt, skiljer sig visserligen mest från den af Herr Gustaf Ericsson begärda förändring rörande den politiska valrätten, ty han har endast velat, att det s. k. strecket skulle nedflyttas från 800 till 400 kronors taxeringsvärde, då deremot Herr Lind föreslår att valrätt skall tillkomma "inom den kommun, der han bosatt är, hvarje fullmyndig och välfrejdad svensk medborgare, som försörjer sig sjelf, råder öfver sin egendom och fullgjort skyldigheterna till stat och kommun."

Denna åsigt närmar sig mycket mera den, jag framställt och som jag anser som den enda riktiga. En så vigtig fråga som denna borde omhändertagas af regeringen och genom en fullständig utredning och motivering bringas under Riksdagens pröfning och beslut. Att på sätt här enskilda motionärer gjort bestämma om en så vigtig fråga anser jag vara något obetänksamt och förkastligt, derföre att motionärerna icke kunna inse, huru en så förändrad bestämmelse skulle verka. Jag har önskat att på detta sätt uttala min mening för att visa inför landet, huru min ståndpunkt är i denna fråga. Jag vill framgång åt de allmänna medborgerliga rättigheterna. Jag vill att de mindre bemedlade klasserna skola få större del i utseendet af riksdagsmän och jag vill att kvalifikationerna till valrätt och valbarhet skola vara skilda från penning och penningens värde och sedan att bestämmelser föreslås i stället, hvarigenom fattiga och rika dela samma rättigheter i den mån, de kunna gjort sig förtjenta af verkligt medborgerligt värde och anseende.

Herr Hallenborg: Då en motion om ändring i 14 § Riksdagsordningen nu för tionde gången under 15 år förekommer till afgörande af denna Kammare och då Kammaren vid alla dessa tillfällen fattat fullkomligt lika beslut, så skulle jag kunna in-skränka mig att endast yrka bifall till Utskottets förslag, men frågan är så viktig, att den icke bör från Utskottets ledamöters sida affärdas helt knapphändigt, utan några ord böra anföras för att söka bemöta hvad som mot Utskottets framställning blifvit anmärkt.

Det ligger i sakens natur, att man i allmänhet bör vara betänk-sam, innan man gör förändring i en författning, den må vara af hvad beskaffenhet som helst, och att man bör se till, att den ändring, man vidtager, verkligen är sådan, att den åstadkommer det goda ändamål, som dermed är afsedt. Huru mycket noggrannare bör man då icke vara, när ett förslag afser att ändra en författning, som varat endast i femton år och efterträdt sekelgamla institutioner. Att sedan en ny författning så kort tid verkat, genast börja vidtaga förändring i densamma, derföre att på ett eller annat håll missnöje eger rum, kan icke vara förenligt med den politiska klokhet, som bör iakttagas vid alla sådana förslag till ändring. Utskottet har här velat accentuera att, om beskattningen riktigt verkställes, så är klagan öfver att strecket står för högt i det hela obefogad, ty om denna uppskattning riktigt ordentligt verkställes, så att man uppskattar efter verklig inkomst, visar sig, att många af dem, som nu stå under strecket, dit uppflyttas. Om Riksdagen velat ingå på Friherre De Geers motion angående en skattelindring för att derigenom underlätta möjligheten för de lägst beskattade att upptagas till verkligt inkomstbelopp, så skulle det visat sig, om sådana åtgärder blifvit vidtagna, att en stor del, som stått under strecket, blifvit dit uppflyttad. Hvad detta streck beträffar, som man så klagat öfver, måste man komma ihåg, att hvarje streck, det må sättas hvar som helst, är godtyckligt, men detta blef satt, när gamla statsskicket ersattes med det nya och derför blef det en af grundvalarne i den nya författningen. För hvar och en som röstade för denna förändring i öfvertygelse att man gått ned i afseende å census så lågt man borde, är det en pligt att se till att strecket icke ytterligare nedsättes. Flyttar man ned detta streck, så vinner man intet; man åstadkommer intet godt och uppväcker icke någon tillfredställelse. Man endast öfvergifver sin ståndpunkt och går utföre utan någon berättigad grund derför. Man talar om dessa många politiskt rättslösa och säger, att det är orätt att hindra dem från att deltaga i allmänna angelägenheter, men de ansökningar, som från detta håll inkommit, innehålla inga önskingar att strecket skulle nedflyttas, utan att det skall helt och hållet borttagas. Således om strecket nedsättes, kommer samma anspråk att ställas på dess slutliga borttagande och man qvarstår då icke på samma så att säga kontraktsenliga ståndpunkt, som den, hvilken lades till grund då de gamla privilegierna afstodos och man öfvergick till den nya författningen, hvilken sannolikt icke blifvit antagen, om man kunnat

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

tro att denna grund skulle inom kort komma att öfvergifvas. Men äfven om man skulle vilja gifva vika och tillmötesgå dem, som vilja hafva dessa rättigheter, så låter det sig icke i praktiken tillämpa, emedan de numeriska förhållandena lägga hinder i vägen därför, ty en sak är, att släppa in dem i representationen, den andra att gifva dem uteslutande makt. Jag fäster mig hufvudsakligen vid städerna, ty på landet betyder det intet. När den nya representationsförändringen antogs, så fästes särskildt hoppet dervid, att stadsrepresentanterna skulle kunna utgöra motvigt mot allt för ensidiga intressen, som kunna finnas hos jordbrukets alltför talrika representanter. Om dessa stadsrepresentanter, hvilka nu äro 64 till antalet, blifva tillsatta på annat sätt och derigenom möjligen andra personer intaga deras platser, kommer denna goda motvigt att helt och hållet upphöra och det kommer således att blifva ytterligare rubbningar i de grunder, hvarpå den nya författningen hvilar. Efter statistiska tabeller visar det sig att af valberättigade i städerna äro omkring 42,000 personer. Om de, som hafva en uppskattad inkomst af emellan 800 och 600 kronor, äfven skulle erhålla valrätt, ökas detta antal med 13,000. Skulle åter valrätten utsträckas till dem, som hafva en inkomst mellan 600 och 400 kronor, så ökas valmännens antal ytterligare med 65,000. Således får jag antalet till 78,000, som med 36,000 öfverstiger den nuvarande summan 42,000 och det är alldeles tydligt och klart, att härigenom hela den politiska maktställningen kommer att förflyttas från den ståndpunkt, der den nu finnes, på dessa arbetare, som, huru förträffliga de än må vara, dock på grund af sitt arbete, på grund af sina tänkesätt, på grund af nödvändigheten att planera och sträfva för sina lefnadsbehof icke kunna hafva de politiska vyer, som fordras för att bevaka icke blott sina egna intressen, utan äfven alla deras, som icke hafva plats i representationen. Man får icke, då man vill ändra en lag, låta sin känsla råda, ty huru hård domen under nu rådande opinionsvindar kunde blifva öfver denna Kammare, derest den nu vägrade sitt bifall till förslaget, skulle den dock helt visst i en framtid blifva än hårdare, derest ett förhastadt beslut nu fattades. Utskottet har vidare såsom skäl för sitt afstyrkande uttalat den åsigt att något inom landet allmänt känt behof af den ifrågasatta förändringen i sjelfva verket icke finnes och detta lär väl icke heller kunna bestridas, ty man måste väl bedöma den politiska lifaktigheten efter det sätt, hvarpå de nu valberättigade begagna sig af sin rätt att i valen delta. De siffror som i Utskottets betänkande åberopas ådagalägga att denna rätt begagnas med sådan inskränkning att man tydligen inser att intresset för valen är ganska svagt.

Man har såsom stöd för den begärda förändringen anfört att petitioner med tusentals underskrifter blifvit inlemnade på flera håll med begäran att strecket skulle nedflyttas eller helt och hållet borttagas. Utan att på något sätt vilja ringakta dessa petitioner kan jag dock dervid icke fästa ett synnerligen stort afseende, ty att åstadkomma några tusen namn under en petition är

ingalunda vårt. Då man vill hafva rättigheter utan dermed för-
 enade skyldigheter, så är det mycket lätt att få underskrifter, men
 jag vågar påstå, att dessa petitioner icke omfatta ett för hela
 landet känt behof, ty då skulle det äfven på andra sätt göra
 sig gällande. Det gör intet att utvidga valrätten, säger man, ty
 det är så få, som begagna den. Kan man uppställa någon farli-
 gare sats i afseende på lagstiftning? Om dessa vilja begagna sin
 makt och jag vet icke hvarför icke den tid skulle komma, då de
 vilja det, så hjälper det icke, att de hittills icke begagnat den.
 När de med samlad styrka komma till valurnan, så dominera de
 valet helt och hållet. Det gör att jag icke kan gå in på denna
 nu föreslagna förändring. Jag kan på siffran bevisa, att städer-
 nas representanter i Andra Kammaren blifva genom densamma på
 helt annat sätt valde och vi hafva äfven skyldighet att se på stä-
 dernas intressen. På landet deremot skulle den ifrågasatta för-
 ändringen, om också i en och annan valkrets den nuvarande re-
 presentanten blefve efterträdd af någon större jordegare eller möj-
 ligen af en lågt beskattad jordtorpare, icke verka någon väsent-
 lig ändring uti landtrepresentanternas politiska ställning, och med
 afseende fäst på den provins, jag bebor, skulle jag när som
 helst vara med om streckets fullkomliga borttagande, om det en-
 dast gälde landsbygden. Lyckligt vore, om antingen, såsom den
 siste talaren yttrade, man kunde uppställa andra grunder för val-
 rätten eller också en annan valordning för städerna än på landet,
 så att de högst beskattade och lägst beskattade skulle hafva
 rättighet att tillsätta vissa representanter, på det att de olika
 kategorierna kunde få tillfälle att blifva representerade, men att
 de lägst beskattade i städerna skulle helt och hållet bestämma
 öfver valen, tror jag icke riktigt. Kan någon förändring i den af
 mig angifna ritning åstadkommas, så tror jag icke att den skall
 möta motstånd och jag är öfvertygad om att Första Kammaren
 skall vara den första, icke att nedflytta strecket, utan att helt
 och hållet borttaga det, men till dess det sker, måste man vara
 betänksam. Då tiden är långt framskriden och andra viktiga
 ärenden förestå, inskränker jag mig till hvad jag yttrat och yrkar
 bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Stråle, Holdo: Det var icke min mening att upptaga
 Kammarens tid i denna fråga, då jag redan vid två föregående
 riksdagar uttalat min åsigt och den fortfarande är oförändrad.
 Men man har här fält yttranden som ganska nära beröra förhål-
 landen, hvilka jag känner till, och hvilka yttranden jag icke kan
 låta passera oanmärkta.

En talare yttrade, att det icke vore politiskt klokt att upp-
 skjuta en reform uti ifrågavarande hänseende, emedan den till-
 tagande emigrationen från vårt land skulle härröra af politiskt
 missnöje hos dem, som icke vore röstberättigade. Så är emellertid
 icke förhållandet. Såsom väl känt är, genomgick vårt land un-
 der åren 1878 och 1879 en af de svåraste ekonomiska kriser, som
 vi upplefvat; och deraf blef en gifven följd att arbetslösheten i

*Ifrågasatt
 ändring i § 14
 Riksdags-
 ordningen.
 (Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

vårt land skulle kännas mycket mera tyngande än hvad förut varit fallet. Jag kan upplysa att endast vid det industriella etablissement, för hvilket jag har den äran att stå i spetsen, måste 2 å 300 arbetare afskedas och många af dem, som icke afskedades, fingo sysselsättning med tillfälligt arbete, mot en nedsatt dagspenning. Då detta var förhållandet vid en enda industrianläggning, ligger det nära till hands att tänka huru det skulle se ut i hela landet. Det var denna kris, som, jemte en dålig skörd år 1879, förorsakade emigrationens tillväxt.

Samme ärade talare, ansåg "svenska arbetets vänner" böra ställa sig på samma ståndpunkt som han. Jag tillhör icke sällskapet "svenska arbetets vänner", men jag är en stor vän af det svenska arbetet och af den svenske arbetaren och för denne svenske arbetares skull är det, som jag alltid motsatt mig en förändring sådan som den ifrågavarande. Jag har förut yttrat, att jag icke fruktar för att lemna den svenske arbetaren rösträtt, när tiden dertill är inne, men jag vill icke att en förändring skall vidtagas, som blefve till hans skada. En arbetare, som förtjenar 800 kronor om året, har helt annat att göra än att kasta sig in i det politiska lifvet, och hans tid är upptagen på helt annat sätt än som dermed är förenligt. Dessutom är hans politiska underbyggnad icke af beskaffenhet att göra honom derfor lämplig, ty denna hemtas ur källor, der sannerligen icke mycket är att lära. Men om detta är förhållandet med dem, som hafva 800 kronors inkomst, hurudant är det väl då med dem som hafva en inkomst af 500 kronor? Jag vill fråga dem, som tala för detta förslag, om det är tänkbart att en arbetare, som har 500 kronors inkomst, kan hafva tid att springa på valmötan. Så vidt jag kan förstå, finnes det alldeles ingen befogenhet för detta talet om att utvidga rösträtten och sådana missförhållanden existera icke att vi behöfva göra någon förändring i nu gällande bestämmelser.

En talare på elfsborgsbanken återkom nu likasom förut med åtskilliga skäl, om hvilka man skulle kunna säga att de påminna om galten Sehrimmer, ty om de icke slagtas hvarje qväll, så sker det åtminstone hvarje år. Han talade om att det år 1865 var ett misstag att göra penningen till mätare af valrätt och valbarhet. Derpå kan jag svara att redan enligt 1809 års grundlag hvilade representationen till största delen på penningen. På riddarhuset representerades adeln af ett stort antal aflönade embets- och tjänstemän och dervidlag var penningen ett vilkor för dem att kunna utöfva sin representationsrätt, samt vidare af jordegare, hvilka ju obestriddligen hade penningen eller förmögenheten att tacka för att de kunde representera. Inom det högvärdiga preteståndet var förhållandet enahanda, ty de komministrar och pastorer, af hvilka ståndet var sammansatt, voro till följd just af sina löner i tillfälle att vara representanter. I borgarståndet utgjordes ledamöterna till nio tiondelar af borgmästare från småstäderna eller rådmän, alla aflönade; och äfven i afseende på sammansättningen af fjerde ståndet, der rösträtten utöfvades efter hemmantalet, gjorde pennningens makt sig gällande. Jag vill äfven i minnet återföra att

enligt 1720 års regeringsform penningen uteslutande regerade och visserligen icke till landets båtnad. Han klagade öfver att enligt den nuvarande författningen allt räknades i kronor och öre, men jag föreställer mig att det förut icke var någon annan skilnad än att man räknade i riksdaler och skillingar.

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Den ärade talaren uttalade den varningen, att vi borde i tid gifva vika, så att icke floden störtade öfver oss och grusade hela samfundsbyggnaden. Då han sålunda citerade ett bibelspråk, kunde man svara honom med ett annat: »härintill böra vi gå och icke vidare» — åtminstone till dess det visar sig nödvändigt.

Samme ärade talare påstod äfven, att vi i denna stund dansa kring guldkalven. Jag vill fråga honom omkring hvilken kalf han vill dansa. Om den kalven heter reformföreningen eller något dylikt, så får jag säga, att jag åtminstone icke vill vara med i dansen.

Slutligen yttrade den ärade talaren ett förståndigt ord, då han sade att denna fråga borde läggas i regeringens hand. Det var ett sant och riktigt ord; så löstes frågan 1865 och så skall den lösas. Alltså: när den ärade talaren kommer i spetsen för regeringen, då kan det vara tid på att denna fråga framläggas.

Herr Jöns Pehrsson: Den ärade ordföranden i Konstitutions-Utskottet har i dag visat en helt annan åsigt än vid sistlidne riksdag. Han har nu ställt hela farhågan för reformens genomförande deruti, att städernas arbetarebefolkning skulle få alltför stor makt och han har icke ansett, att det skulle inverka på valen på landsbygden. Förr hette det, att landtbefolkningen skulle få en betydligt utvidgad rösträtt, och man sökte i en del tidningar skrämma Andra Kammarens ledamöter till att icke antaga ett förslag sådant som det ifrågavarande, emedan det skulle verka till en förändring i sammansättningen af landsbygdens representanter i Andra Kammaren. Så kan man ändra åsichter och skäl. Huru förhållandena än komme att gestalta sig, så tror jag icke att någon olycka skulle ske, om man komme derhän, att den strid mellan stad och land, som är nedlagd i vår nu gällande Riksdagsordning, kunde något utjemnas, ty vi äro ju *ett* folk och denna strid mellan stad och land anser jag därför vara en af de största olyckorna i Riksdagsordningen. Om denna reform kunde, såsom ordföranden i Konstitutions-Utskottet befarade, medföra någon förändring i afseende på sammansättningen af Andra Kammaren, så tror jag, att det vore den största lycka som kunde inträffa.

I afseende på talaren på elfsborgsbänken har jag fäst mig vid att han har större förmåga än någon annan att prata bort en sak. Jag minnes icke, om han var med om representationsförändringens genomförande, men att döma af hvad han i dag yttrat måtte så icke hafva varit förhållandet. Hans tal gälde icke om vi skulle antaga reservationen eller icke, utan om grunderna för en ny representation, hvarom här icke är fråga. Jag skall icke länge besvara Kammaren, då jag icke lärer få många röster med mig i denna fråga, men jag tror att man gjorde väl och klokt, om man antog reservationen.

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

En talare påstod, att jag skulle hafva sagt, att det rådande politiska missnöjet hos dem, som icke vore röstberättigade, utgjorde orsaken till emigrationen till Amerika. Men jag sade, att i åtskilliga magra orter af vårt land, der hemmansklyfningen sker till så små delar, att antalet af dem, som sakna politisk rösträtt, högst betydligt ökas, der kan det hända att t. ex. i en valkrets finnas tusentals landtbrukare, som icke hafva rösträtt, och att de icke vilja blifva kvar i detta land, hvarest de ingenting hafva att säga i politiskt afseende. Det kan vara åtminstone en medverkande orsak och jag tror därför att saken är af stor vikt, ty vårt land har icke någon säkrare befolkning än den, som har en torfva att bo på och svara för.

Jag inser nog hvilken utgång frågan nu får och jag vet, att med denna Kammares nuvarande sammansättning det skall dröja länge, innan frågan får sin lösning. Emellertid anhåller jag om bifall till reservationen.

Friherre Klinekowström: Det är några yttranden af motståndarne till en förändring uti Riksdagsordningen rörande valrätt och valbarhet, som egentligen nu uppkallat mig.

Konstitutions-Utskottets ordförande sysselsatte sig, för att visa ohållbarheten af de förändringar, som här äro i fråga rörande valrätten i städerna, ganska mycket med statistiska tabeller. Men jag vill be honom hafva godheten att gifva akt på att *städernas* invånare utgöra ett fåtal i jämförelse med landsbygdens. Då på landsbygden bo 3,380,000 människor, så lefva i städerna blott 690,000, hvarföre det synes vara mera skäl att han sysselsatte sig med det, som är regel, än det, som är undantag. Städerna hafva, såsom denne talare borde veta, mycket stora politiska rättigheter i jämförelse med landsbygden i afseende å valrätt. Maximum af den befolkning, som lemna en riksdagsman till Andra Kammarerna, är mindre för städerna än för landet och städerna hafva derjemte en lätthet att välja genom omedelbara val, som landsbygden endast i ringa mån har, emedan afstånden äro så stora, hvarföre ock på landsbygden på många ställen de omedelbara valen blifvit ersatta med medelbara. Han yttrade äfven att man borde hafva politiska vyer och icke låta sin känsla hänföra sig. Ja, det vore väl, om han och Kammarrens flertal ville litet mera se in i framtiden vid denna frågas bedömande än han och Kammarerna hittills gjort, ty säkert är, att dessa politiskt oberättigade, som nu hafva börjat med vördsamma petitioner rörande rösträttens utvidgning, de skola en gång, såsom all historia visar, när de hafva makten i händerna och äro fullt medvetna derom, bortsopa de hinder, som i de nuvarande Kammarne finnas för deras anspråk. Så har det gått annorstädes och jag befärrar, att slutet på visan blir detsamma äfven här. Derfor anser jag, att det vore mera värdigt Riksdagen att i tid förebygga ett så beklagligt sakernas skick och genom frivillig bemedling söka undvika att en storm bryter ut öfver land och rike.

Han har sagt, att de som hafva politiska rättigheter böra äfven

begagna dem. Jag antager att den ärade ordföranden i Konstitutions-Utskottet bör hafva sett, huru denna Kammare i många fall begagnat sina politiska rättigheter. Om han går igenom voteringsarne i denna Kammare, skall han, såsom jag hoppas, med sorg erfara att många gånger är det ett sådant fåtal i denna Kammare, som deltagit i omröstningarne om de viktigaste administrativa och finansiella frågor, att det är bedrägligt att sådant kunnat inträffa. Man kan icke kalla det att begagna sina politiska rättigheter, när man är frånvarande långa tider från Kammarens öfverläggningar.

Jag vill icke upptaga tiden allt för mycket med att besvara de sofismer, som en talare på vestmanlandsbänken framstälde med anledning af de åsikter, jag här vågat uttala. Det var ett sådant barnsligt pjoller, att jag befarar det han ännu icke förlorat barn-tänderna. Bland annat dylikt pjoller, som han tillät sig anföra, var ett yttrande, att enligt 1809 års grundlag hvilade valrätten och valbarheten i alla klasser till största delen på penningen. Jag ber honom vara öfvertygad om att hvad Ridderskapet och Adeln beträffade berodde det på *börden*, hos presteståndet på *upplysningen* och i borgarståndet på *näringarne*, men alldeles icke på penningen i den mening, som penningen nu sättes till värdemätare för politiska rättigheter. I fjerde ståndet hvilade valbarheten på *besutetheten*, men icke på det värde, som hemmanet hade. Vill han vindicera penningens allsmåktiga inflytande dermed, att valrätten beror på att lefva och att lefva beror på att äta, så kan man säga, att på penningen beror all möjlig existens.

Jag vill icke här inlåta mig på det smutsiga ämne, han berörde, när han talade om frihetstidens mutväsen. Det är ett bedrägligt ämne, men måhända har han icke studerat detta ämne tillräckligt genom alla dess faser för att bedöma det. Om det icke vore af aktning för menniskor i allmänhet, så skulle jag icke vara den siste att kunna visa huruledes mutor i en eller annan form existera ännu i dag och att beklagligtvis många äro underkastade mutor af annan beskaffenhet än dem, som förekommo under frihetstiden, men som emellertid inverka på uppfattningen af hvad som är allmänt nyttigt och rättvist, hvilket borde vara den enda ledtråden för en representants handlingssätt.

Hvad han slutligen pjollrade rörande min ställning såsom ledamot af eller i spetsen för regeringen, så vill jag, trogen min vana att i Kammaren icke besvara dylika personliga angrepp, endast förklara, att om jag vore *maktlysten*, så anser jag mig på den anspråkslösa plats å elfsborgsbänken, jag nu innehar, hafva mycket mera makt att verka det goda och rätta för samhället, än om jag sute i Konungens råd.

Herr Wallenberg: Det händer understundom i denna upplysta Kammare, att diskussionen kommer på afvägar och väl mycket tager Herr Talmannens godhet och öfverseende i anspråk. Jag anser detta hafva varit fallet, då Friherre Klinckowström nu för andra gången vid denna riksdag hotat oss helt enkelt med revolution. Åtminstone kan jag icke finna något annat ligga i de orden,

*Frågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

att om vi icke gå in på en reform, så blifva vi bortsopade. Den ärade talaren tillade, sedan han skickat ut en sådan premiss, att det icke vore Kammaren värdigt att motsätta sig detta förslag. Om någonting kunde förmå mig att öfvergifva min åsigt och gå öfver till den andra sidan, så vore det just ett dylikt hot, ty att låta skrämma mig har jag icke blifvit lärd. Men det må nu vara huru som helst med dessa motiv, så får jag upprigtigt bekänna, att den ärade talaren synes hafva glömt den gamla ärevärdiga och välgrundade satsen: *noblesse oblige*.

Jag är icke någon vindflöjel och i så allvarsamma frågor som grundlagsändringar har jag länge betänkt mig, innan jag stadgat mitt omdöme, och ännu längre, innan jag vågat uttala det i denna aktade församling. Men jag har vid föregående riksdagar just i denna fråga uttalat det omdöme, att jag anser en förändring nyttig och nödvändig, och jag har icke hört något som sedan dess kunnat förmå mig att ändra denna åsigt. Det har här under diskussionens lopp uttalats klander mot 1865 års riksdagsordning, men detta är icke berättigadt, ty grunden der är riktig. Man gvecklär öfver att det är penningen som utgör grunden för valrätten, och man talar derom med förakt. Men ser man saken på ett annat sätt, så är detta detsamma som att hafva till grundval förmågan att bidraga till samhällets behof, och den anser jag icke vara att klandra eller förlöjligen. Det finnes en annan grund och det är personlighetsprincipen för den ena Kammaren. Men som jag icke önskar, att vi må komma ända derhän, så tror jag att det vore klokt och riktigt att tillämpa den princip, som redan är nedlagd i vår grundlag, och det är att den, som skattar för kapital och arbete till staten, eger valrätt. Afståndet mellan dessa 800 och 400 kronor gör dock en skilnad af omkring 150,000 valmän; och det är icke någon likgiltig sak att tillöka valkorporationerna med ett sådant antal personer, som sjelfva förtjena sitt bröd. Ty det är icke fråga om underhållstagare eller tjenare, utan om sådana, som sjelfva förskaffa sig sin utkomst, och hvilka jag därför anser böra blifva en värdig tillökning i valmännens antal.

Man har mycket klandrat 1865 års författning. Jag gör det icke, men jag klandrar dem som anse, att denna författning icke kan förbättras, utan vilja att de felaktigheter, som kunna finnas, icke skola undanrödjas, men i stället petrificeras, så att det sedan fordras mejsel att få bort dem.

Utskottet har framkommit med den gamla utslitna frasen om penningevärdets fallande. Jag vill fästa Herr Talmannens uppmärksamhet på att penningevärdet faller icke så der gradvis som man föreställer sig; det som hos oss har hejdat detta fall var att vi 1873 antogo guldets till värde mätare. Och då man i hela världen talar om att det är brist på guld och att det är svårt att upprätthålla tillgången deraf, kan man gerna uppskjuta talet om att penningevärdet faller, ty det kommer troligen icke att inträffa under den närmaste mansåldern.

Vidare har Utskottet yttrat om den föreslagna förändringen, att "verkningarne af densamma skulle med ännu större styrka fram-

träda i städernas valkretsar“. Jag är ledsen att höra en ledamot, som mycket väl borde känna den största af våra städers befolkning, hafva varit af Utskottets mening i denna fråga. Jag är af den mening att städernas befolkning mycket väl låter tala vid sig och tager skäl, om man är så god och närmar sig dem och åskådliggör hvarom fråga är. Detta kan jag intyga, som varit närvarande vid många valmöten, der icke den eller den klassen varit samlad, utan tillträdet varit fritt och der personer, som icke hade synnerligt inflytande på sjelfva valet, kommit tillstädes och deltagit i förhandlingarne. Detta i afseende på kommunalvalen. Hvad valen till riksdagsmän angår, har jag icke något att derom anföra som kan innebära någon farhåga för att vi skulle få in någon röd republikan i riksförsamlingen, om vi vidtoge denna moderata förändring. Det är ganska säkert, att en sådan förändring vore ett sätt att tillämpa den i grundlagen nedlagda principen i dess renhet och icke efter något godtycke. Ty ett maximum af 800 kronor är lika godtyckligt som ett af 6 eller 700, men sätter jag 400, så har jag, när man är skattefri för 300 kronor, kommit så långt ned jag kan komma, såvida jag håller på den principen att endast den som skattar till staten bör hafva valrätt. Och ingen må inbilla sig, att det ligger någon motsägelse häruti mot mitt uppträdande i fråga om förändring af kommunallagarne, der man ville att de som hade $\frac{1}{10}$ af egendomen skulle hafva $\frac{4}{5}$ af rösterna och den som hade $\frac{9}{10}$ skulle få $\frac{1}{5}$ af röstetalet. Af en kommunalstyrelse stiftas icke några lagar, under hvilka alla medborgare hafva skyldighet att subordinera, utan der är blott fråga om förhållandet egendomsegarne emellan. Men Riksdagen stiftar lagar, och huru ringa och anspråkslös en samhällsmedlem än är, har han dock skyldighet att underkasta sig de lagar, som stiftas af Riksdagen och sanktioneras af Kongl. Maj:t. Derföre anser jag, att det vore upplyftande, om man kunde förena sig om att öka antalet valmän; och anhåller jag om bifall till reservationen.

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Mannerskantz: Jag hade icke tänkt uppträda i denna fråga, men likasom mer en gång under föregående riksdagar har jag blifvit uppkallad af en talare på elfsborgsbanken som nyss yttrade, att om man icke i tid gifve efter för den nu i politiskt hänseende tillbakasatta delen af svenska nationen, så hade man att befara, att den en dag sjelf med våld eller makt skulle undanrödja alla hinder för en förbättring i dess politiska ställning och derigenom framkalla en större omstörtning i vårt samhälle.

På denna hans hotelse har han redan fått svar af den siste talaren, men äfven jag måste uttrycka min förvåning öfver, huru han kunnat fälla sådana ord i denna församling, och tro sig derom någonting annat utträtta än väcka en rättmätig harm. Jag kan icke heller förstå, hvarifrån han fått ingifvelsen att yttra sig på ett sådant sätt i en svensk representativ församling, då jag tänker tillbaka, hurusom han, likasom jag, förr tillhört en annan afdelning af landets representation, der man verkligen ända i sista stund hade till valspråk, hvad en talare på stockholmsbanken

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

nyss yttrade, och på grund deraf var otillgänglig för hvarje skymt till fruktan. Hade man der icke varit förvissad om att befrämja fäderneslandets väl genom den åtgärd, som 1865 genomfördes, så skulle man icke af någonting annat hafva kunnat förmå sig att gå in på en sådan väsentlig förändring som då gjordes. Åtskilliga hafva sökt frambålla något annat; men jag kan med personlig kännedom om de förhållanden, som då egde rum, vitsorda och skall alltid vidhålla, att det icke kunde finnas en skymt af tvång, då det riksstånd, om hvilket jag talar, gjorde sin högsinnade frivilliga eftergift af den dyra rättigheten, att utgöra en sjelfskrifven del af svenska folkets representation. De som gjorde denna eftergift voro fast öfvertygade, att de dermed befrämjade fäderneslandets sanna väl. Men deras öfvertygelse i det hänseendet hvilade dock på en förutsättning, nemligen att den Första Kammare, som genom reformen skapades, skulle ega förmåga att motstå de förändringsförsök, som tid efter annan skulle komma att göras i afsigt att, utan att hafva den allmänna nyttan till hufvudsyfte, försöka rubba de säkra grundvalar, som i afseende å Kammarens sammansättning då blefvo lagda. Jag och många med mig kunde då icke föreställa oss, att män, som deltagit i den gamla representationen och der visat sig hysa konservativa tänkesätt och ansett sig böra försvara de konstitutionella hufvudelementen i samhället, skulle så hastigt helt och hållet byta om åsichter, som sedan beklagligen blifvit händelsen.

Här talas om politiska rättigheter för dem, som äro från valrätt uteslutna. Jag kan icke medgifva, att dessa hafva någon ovilkorlig rätt att deltaga i representationens sammansättning; ty representationen är inrättad uteslutande för att befrämja hela fäderneslandets väl. Jag känner mig endast skyldig att medgifva dem en sådan rätt, för så vidt man kan öfvertyga mig om, att införandet af den allmänna rösträtten eller den modifikation deraf, som nu här är föreslagen, kan ske utan skada eller fara för landet eller utan att en förändring af dess viktigaste institutioner deraf blir en följd. Andra länders exempel hafva visat, huru farligt det är att införa denna allmänna valrätt och huru den i grunden omskapar samhället, och man bör derföre akta sig, att genom hvad nu är föreslaget, alltmera närma sig dertill. Och jag tror, att vårt svenska samhälle framför andra är i visst hänseende af gammalt så väl ordnad och organiseradt, att det icke behöfver några sådana förändringar, hvars farliga följder man så ofta på andra ställen haft tillfälle att iakttaga. Den förändring, som nu är ifrågasatt, är, såsom Ordföranden i Konstitutions-Utskottet nyss sagt, derstädes afslagen icke så mycket derföre, att den synnerligen skulle inverka på förhållandena i landsbygden, utan derföre, att den skulle komma att hafva ett stort inflytande på de val, hvarigenom städerna utöfva sin representationsrätt. Detta är uppenbart deraf, att på landet skulle antalet valmän, som tillkomme genom förändringen, blott utgöra en obetydlig del af valmännens hela antal och följaktligen, då de komme in i den stadiga och lugna valkorporation, som utgöres af Sveriges allmoge, icke på något sätt

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

kunna förleda den till några farliga steg. Men helt annorlunda förhåller det sig i de stora städerna. Ty de nya element, som der tillkomme, skulle i antal öfverväga de förut varande valmännens samt, ovana vid valrättens utöfvande och i saknad af tid att utbilda sig till någon förmåga i det hänseendet, ganska lätt blifva lockade af förledare att befrämja läror, som för vårt samhälles lugna fortbestånd snart skulle visa sig vara ganska skadliga; och i denna stund, då vi ännu hafva flere stora och viktiga samhällsfrågor att afgöra, skulle vi i denna Kammare blottställa oss för faran att icke kunna motstå de förändringsförslag, som komma från den andra, och som, lugnt behandlade, kanske icke vore så farliga, men hvilkas antagande på ett öfveriladt sätt säkerligen skulle skada flera bland landets viktigare intressen. Jag kan därför icke dela den siste talarens mening; ty jag tror, att, om Stockholms valmän mer än fördubblades, skulle de nye valmännen utse till största delen helt andra representanter än staden hittills insatt i Andra Kammaren. Och jag tror icke, att vi här skulle kunna utan saknad mista i representationen de upplyste, skicklige och kunnige män, som Stockholm, likasom ock Göteborg, med flere städer nu der hafva insatt. Det är att frukta, att vi sedan skulle råka in uti en helt annan och svagare ställning inom representationen, än hvari vi nu befinna oss, och vi kunna verkligen icke känna oss stå så starka, att vi utan betänkande böra låta minska vår motståndskraft. Först må man söka, innan man tager ett steg i den riktningen, få denna massa af valmän i städerna eller på landsbygden mera skicklige att sjelfva bedöma, mera fasta i sin uppfattning om hvad som verkligen är fosterlandets bästa. De måste först danas härtill genom en högt stegrad folkupplysning och måhända ock, såsom talaren på elfsborgsbanken föreslog, genom att undergå en verkligt grundlig militärisk utbildningskurs, så att de komma till full insigt om sin pligt i afseende på fosterlandets försvar och om hvad dess förflutna historia påkallar att väl taga vara på för framtiden. Men innan detta skett, böra vi akta oss för att utvidga en politisk rösträtt, som vi för så kort tid sedan bestämt, och hvars förändring skulle kunna leda till ganska svåra påföljder. Och då jag anser mig hafva fått i arf från den representation, jag förr tillhört, pligten att i denna Kammare försvara allt, som konserverar samhället och leder till dess bestånd och lugna utveckling, är jag äfven skyldig att icke göra några eftergifter, med hvilka fara i nämnda hänseende kan vara förenad, och därför nödgas jag bifalla Utskottets nu afgifna betänkande och påyrka afslag å de motioner, som blifvit gjorda i syfte att utvidga den politiska rösträtten.

Jag har icke kunnat afhålla mig från att uttala min protest, då man hotar oss att med våld vilja taga, hvad man icke på annat sätt kan erhålla. Man må vara förvissad, att i det afseendet är den svenska representationen genom den genomförda stora reformen mycket väl sammansatt. Den hufvudsakliga makten har derigenom blifvit öfverflyttad i Sveriges allmoges händer; och man kan vara förvissad att detta stora flertal icke skall tillåta några ex-

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

periment eller tilltag, hvarigenom landets lugn af ett jemförelsevis litet antal orostiftare skall kunna sättas i fara. Mot hvarje annan uppfattning i detta afseende protesterar jag nu och för alltid.

Herr Stråle, Holdo: Jag tillåter mig uttala, att, ifall den ärade talarens på elfsborgsbänken senaste yttrande skall utgöra någon försmak af den diskussion, som kommer att göra sig gällande, i händelse det af honom förordade förslaget antages, så är detta i och för sig ett tillräckligt skäl för mig att motsätta mig ett sådant förslag. För öfrigt ber jag att få säga, att man nog kan försvara en sak, som man anser vara god, utan att behöfva använda dåliga vapen, som till på köpet äro så klumpiga, att de falla till marken utan att såra.

Herr vice Talmannen: Ehuru denna diskussion länge förgigått och jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i det mesta, som blifvit yttradt till förmån för Utskottets förslag, anhåller jag dock att få tillägga några ord.

En talare på stockholmsbänken yttrade, att här icke vore fråga om någon småsak utan om att gifva valrätt åt 125 à 150,000 personer. Intet yttrande betecknar mer betydelsen af förändringen och dess resultat. Efter de uppgifter, som i Utskottets betänkande lemnas, äro valmännens antal på land och i stad enligt senaste beräkning omkring 270,000. Således skulle nu antalet nya valmän genom förändringen ökas för hela landet med cirka 50 procent. Några exacta uppgifter, huru propositionen skulle ställa sig mellan land och stad, förefinnas visserligen icke, men med någon kännedom om städernas befolkning och med hänseende till att valmännen i städerna för närvarande uppgå till ett antal af endast 42,565, lärer vara alldeles uppenbart, att det antal nya valmän, som i städerna skulle tillkomma, blefve så stort, att det blefve på valen i städerna fullt afgörande. Huruvida det skulle vara lämpligt och öfverensstämmande med de grunder, som beständes vid 1865 års riksdag att genomföra en sådan förändring, att 64 ledamöter af Andra Kammaren skulle komma att väljas af sådana personer, hvilka enligt 1866 års riksdagsordning icke hafva rösträtt, öfverlemnar jag till en hvar att afgöra, äfvensom att betänka, hvilka praktiska resultat det skulle komma att medföra. Samme talare yttrade äfven, att man genom att nedflytta valgränsen till 400 kronor skulle komma att stå på en ren grund, nemligen bidraget till staten men så är icke förhållandet. Ty han glömmer dervid alla de personliga afgifterna till staten, hvilka lika väl äro bidrag till staten, som bevilningen efter andra artikeln, och de personliga afgifter till kommunen, som lika väl som den efter bevilningsbidraget beräknade kommunalskatten äro bidrag till kommunen, för att icke tala om hela den del af beskattningen, som i form af bränvinsafgifter och tull erlägges af alla och således icke blott af dem, som stå under det nuvarande strecket, utan äfven af dem, som skulle komma att stå under det nya.

För min del kan jag icke annat än anhålla om bifall till Utskottets förslag.

*Ifrågasatt
ändring i § 14
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Wallenberg: Jag ber blott att få göra en gensaga mot Herr vice Talmannens påstående, att jag skulle hafva glömt att taga med i beräkning de personliga afgifterna. Dem har jag ingalunda glömt; men jag har icke hört, att de ingå i den bevilning, som ligger till grund för rösträtten, utan tvärtom att denna bevilning beräknas uteslutande efter *inkomst* af kapital eller arbete till ett belopp af minst 800 kronor. Och om så är förhållandet, vore en nedflyttning af denna minimigräns till 400 kronor enligt min tanke en fullt riktig åtgärd.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes, enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till punkten och vidare på afslag derå och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, hvarefter propositionen på bifall till punkten förnyades och af Herr Grefven och Talmannen förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Jöns Pehrsson* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller 1 punkten i Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten och bifalles den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—82;

Nej—14.

2 punkten.

Bifölls.

Föredrogs å nyo Andra Kammarens den 22 i denna månad bordlagda protokollsutdrag N:o 123, med delgifvande af Kammarrens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 18, med anledning af motion rörande omarbetning af folkskolestadgan.

Friherre af Ugglas: Jag anhåller att denna motion måtte remitteras till ett Tillfälligt Utskott.

På gjord proposition blef detta ärende hänvisadt till ett Tillfälligt Utskott.

Friherre af Ugglas: Då icke allenast denna fråga rörande omarbetning af folkskolestadgan utan, enligt hvad jag tror mig veta, äfven en annan skolfråga angående elementarläroverken kommer att vid denna riksdag behandlas, tillåter jag mig hemställa, att Kammaren för dessa båda viktiga frågor behagade tillsätta ytterligare ett Tillfälligt Utskott. Det är nemligen af stor vikt, att dessa frågor komma att behandlas af fullt sakkunnige och i dessa ämnen erfarne män. Och då de båda nuvarande Tillfälliga Utskotten blifvit tillsatta för helt andra frågor, tror jag att den sak, som nu föreligger, skulle vinna på att komma under utredning af ett särskildt för densamma utsedt Tillfälligt Utskott. Jag anhåller därför att för behandling af frågan om folkskolestadgans omarbetning måtte af Kammaren tillsättas ett Tillfälligt Utskott N:o 3.

På gjord proposition beslöt Kammaren att ett Tillfälligt Utskott N:o 3 skulle tillsättas för behandling af det nyss remitterade ärendet.

Vidare beslöts att ifrågavarande Utskott skulle bestå af fem ledamöter och två suppleanter samt att val af dessa ledamöter och suppleanter skulle företagas nästa Lördag den 26 innevarande Mars.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag N:o 127, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 22, i anledning af Herr F. T. Borgs motion, N:o 44, angående vissa ändringar i undervisningsväsendet.

Friherre af Ugglas: Jag anhåller, att äfven denna fråga måtte remitteras till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 3.

Härtill lemnade Kammaren sitt bifall.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag före kl. 1 e. m. utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 19 och 22 i denna månad bordlagda Utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens åttonde hufvudtitel.

1 och 2 punkterna.

Biföllos.

3 punkten.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Tacksam som jag är för det sätt, hvarpå Stats-Utskottet yttrat sig öfver de af regeringen framlagda förslagen under åttonde hufvudtiteln, nödgas jag dock vid denna punkt göra en liten anmärkning. Jag misskänner ingalunda Utskottets afsigt att äfven här gå Kongl. Maj:ts regering till mötes. Likväl kan jag icke vara fullt tillfredsstäld med Utskottets förslag. Jag vill icke besvara Kammaren med att utveckla de formella betänkligheter, som hos mig uppstått mot det af Utskottet framlagda förslaget. Men jag måste yttra mig något om ändamålet med lönereruleringsfonden, hvilket enligt min uppfattning är sådant, att det anslag, som Utskottet nu tänkt sig skola från denna fond utgå, icke rätt vill dermed stå tillsammans. Presterskapets lönereruleringsfond har, såsom bekant, till uppgift att lemna lönetillskott åt svagt aflönade prestmän i sådana församlingar, der tillgångarne icke tillstådja att lemna presten en anständig bergning. Det är så långt ifrån, att de behof, för hvilka lönereruleringsfonden sålunda är ämnad, ännu äro till fullo tillfredsstälda, att Kongl. Maj:t nyligen måst lemna löneförbättring åt ordinarie prestmän med löner understigande 1,000 kronor. Andra fall hafva förekommit, der presten haft 1,100 kronors inkomst; men det torde för Kammarens ledamöter vara uppenbart, att en prestman icke är i stånd att med en så ringa aflöning uppehålla sin ställning på ett anständigt sätt. Han måste komma i formlig misère och nedtryckas i ekonomiska bekymmer, som göra honom mindre lämplig att sköta sitt viktiga kall. Sådana exempel, med anledning hvaraf, såsom jag nämnde, Kongl. Maj:t nyligen haft att besluta, finnas utan tvifvel i flere delar af landet. Kongl. Maj:t har i de fall, som hittills varit under ompröfning, icke dristat sig att höja sådana svagt aflönade komministrars löner mer än till 1,200 kronor, oviss som man är, huruvida lönereruleringsfonden räcker till att öfver hela landet gifva en löneförhöjning utöfver detta belopp. Men det är tydligt att äfven en aflöning af 1,200 kronor är alldeles otillräcklig. Då således det måste anses vara ytterst osäkert, om lönereruleringsfonden, hvars blifvande inkomster ännu icke äro fullt bestämda, lemna tillfälle att fylla de behof, för hvilka den är afsedd, synes det mig vara mindre egentligt att hänvisa till denna fond för bestridande af utgifter, för hvilka densamma icke ursprungligen varit ämnad.

Nu är fråga om inrättande af en ny tjänst i ett pastorat, der

Första Kammarens Prot. 1881. N:o 22.

*Aflöning för
kapell-
predikant i
Tärendö.
(Forts.)*

lönereglering redan är verkställd, en tjänst, som egentligen har ett civilisatoriskt syfte i en bygd, hvars befolkning är så godt som utestängd från religiös omvårdnad, ty bygdens befolkning har ej väg till den aflägsset belägna kyrka, dit den hör. Presten skulle tillika blifva folkskolelärare. För närvarande finnes der nemligen icke någon folkskola. Under sådana förhållanden förefaller det mig, såsom om det af Kongl. Maj:t begärda anslaget är alideles likartadt med andra dylika, som Riksdagen förut på Kongl. Maj:ts framställning beviljat; och jag vågar därför anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

Friherre von Essen, Fredrik: Inom Stats-Utskottet har man icke bestridt nödvändigheten af att den ifrågavarande presterliga befattningen blir aflönad, sedan kyrka blifvit byggd och kapellförsamling afsöndrad. Man har icke heller satt i fråga, att den af Kongl. Maj:t begärda summan för aflönande af en prest inom församlingen skulle vägras, utan endast, såsom chefen för Ecklesiastikdepartementet antydde, dragit i tvifvel, huruvida icke den föreslagna aflöningen kunde utgå från presterskapets lönerogleringsfond. Inom Utskottet har man ganska mycket sysselsatt sig med den frågan, huruvida denna fond vore uteslutande afsedd för reglering af lönerna inom de sedan gammalt befintliga pastoratet eller om den finge tagas i anspråk jemväl då ett nytt pastorat inrättas. Jag skall icke tillåta mig att ur författningarne uppläsa, hvad man härom kan hafva att inhemta, dels emedan detta skulle draga för lång tid och dels emedan jag antager, att Första Kammaren icke skulle vara intresserad af att sitta till doms uti en fråga, som är så pass invecklad, att meningarne kunna vara delade om hvad som är rätt. Men en annan fråga är, om fonden lemnar tillgång till en sådan aflöning som den ifrågavarande. Detta kan man ej heller afgöra inom Riksdagen, ty man vet icke, i hvad mån fondens tillgångar komma att stiga. Dessas belopp är nu öfver 500,000 kronor; den ingående balansen var år 1878 540,000 kronor, men vid årets slut öfver 580,000 kronor. En stor del af inkomsterna beräknades dock inflyta af skogsmedel, och man vet icke, om dessa komma att fortfara eller, om de det göra, huruvida de komma att stiga eller falla. Jag tror därför, att man icke med visshet kan bestämma, huru stora fondens tillgångar äro, innan en noggrann utredning derom egt rum. — Jag tillåter mig betvifla, att ens chefen för Ecklesiastikdepartementet kan på stående fot säga, huruvida i detta fall fonden kommer att stiga eller icke. Det är därför Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t skulle låta anställa en utredning, huruvida de erforderliga medlen kunde utgå från presterskapets lönerogleringsfond, och jag tror, att Utskottet varit skyldigt göra en sådan framställning, för så vidt Utskottet velat handla klokt och försigtigt. Jag hemställer alltså, huruvida icke Kammaren behagade lemna sitt bifall till Stats-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Törneblad: Då jag låtit anteckna mig som reservant

mot Utskottets beslut i denna punkt, tillhör det mig att gifva skäl för denna min reservation. Jag vill då först uttala en principbetänklighet emot att man skulle göra ett sådant uttalande, som Stats-Utskottet här ifrågasatt. Det synes mig nemligen gifvet, att om Riksdagen gör ett uttalande, den bör stå på någorlunda fast och säker grund; men att, om Riksdagen gör ett sådant på lös grund, den förringar värdet af sina egna framställningar icke blott i det föreliggande, utan äfven i andra fall, och det är således ur Riksdagens egen synpunkt jag vill motsätta mig denna framställning.

*Aflöning för
kapell-
predikant i
Tärendö.
(Forts.)*

Hvad nu presterskapets lönereruleringsfond beträffar, så torde man böra gå tillbaka till sjelfva grunden för lönereruleringen, sådan den föreligger i 1862 års författning. Denna åter har sitt ursprung från Rikets Ständers skrifvelse den 6 Juli 1857, hvarur jag skall bedja att få uppläsa ett par punkter. Det heter der bland annat: "en fullständig utredning af presterskapets inkomster och uppgörande af ett derpå grundadt förslag till allmän lönererulering är således, enligt Rikets Ständers åsigt, den enda åtgärd, som numera lämpligen kan vidtagas för att befordra en tillfredsställande lösning af frågan om presterskapets aflöning" o. s. v.; — "dock att, vid sådant ordnande för framtiden af denna samhällsvigtiga fråga, de presterskapet lagligen eller genom häfdvunnen vana tillhörande inkomster icke finge till främmande ändamål förryckas", — en punkt som till yttermera visso vidare inskärpes längre fram i skrifvelsen. Här föreligger alltså den frågan, huruvida i detta fall något sådant främmande ändamål är i fråga, och är det nu så, att lönereruleringen är en lönejemkning eller ett begagnande af de tillgångar och inkomster, som för ändamålet äro anslagna, så att aflöningarne på något sätt förändras dels inom samma församling och dels genom vissa medels öfverflyttande från en församling till en annan, så är det tydligt, att användandet af dylika medel bör stå i omedelbart sammanhang med en lönererulering. Ser man på uppkomsten af denna lönereruleringsfond, så har den bildats af sådana medel, hvilka icke varit för vissa församlingar behöfliga, utan hvilka kunnat för presterskapets aflöning på annat sätt användas, och hvilka influtit, innan lönereruleringen blifvit fullständigt afslutad eller innan sådan visshet vunnits, på grund hvaraf regeringen kunde med full sakkännedom pröfva behovet inom hela riket. Lönereruleringsfonden är således intet annat än en besparingsfond, bildad för att möjliggöra lönereruleringens genomförande i de olika församlingarne, hvilket också tydligen framgår deraf, att löneförbättringar beviljades år 1876, oaktadt fonden bildades redan år 1868. — Jag känner icke med visshet, huruvida ännu återstå några sådane löneförbättringar, som blifvit vilkorligt utlofvade; men jag tror mig veta, att åtminstone icke öfverallt löftena ännu blifvit uppfyllda, och detta af omtanke för att fondens tillgångar icke må befinnas otillräckliga. Se vi på fondens ställning, sådan den framstår enligt kapitalkontot år 1878, så uppgick den utgående balansen nämnda år till 580,000 kronor, sedan under årets lopp i aflöningsfyllnaden utgått 56,396 kronor, ett be-

*Aflöning för
kapell-
predikant i
Tärendö.
(Forts.)*

lopp som vida öfversteg ränteinkomsten af löneregleringsfonden och hvars utgående kunde möjliggöras endast derigenom, att skogsmedel under året influtit till belopp af 42,000 kronor. Men då dessa medel inflyta olika under olika år, beroende på hushållningen med skogarne, kan icke derpå grundas något antagande, att fonden skall framdeles växa, utan försigtigheten torde bjuda, att man icke på densamma gör några anvisningar, som möjligen icke kunna infrias. På grund af dessa skäl och då det synes mig icke vara fullt välbetänkt att göra en framställning, om hvars berättigande i ena fallet och hvars ändamålsenlighet i andra fallet man icke vore öfvertygad, anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag ber att få tillägga, att det kunde vara tillräckligt att nu borttaga den af Stats-Utskottet föreslagna mellanmeningen och uppföra beloppet på extra stat, men det bästa torde ändock vara att, såsom chefen för Ecklesiastikdepartementet hemställt, Kongl. Maj:ts proposition varder bifallen, enär i allt fall, om någon förändring vidtages, beslutet blir olika mot hvad Andra Kammaren redan beslutit.

Herr Carlson: Jag tillåter mig påminna derom, att det Kongl. Maj:ts förslag, som här föreligger, tillhör kretsen af de beslut, som fattades af 1875 års Riksdag. På Kongl. Maj:ts framställning beslöt nemligen Riksdagen då dels uppförande af kyrka och dels inköp af predikantboställe för Tärendö kapellförsamling, men uppsköt tills vidare frågan om kapellpredikantens aflöning.

Pajala kyrka är belägen 20 mil norr om Haparanda, vid Torne elfs förening med Muonio elf i en trakt, som är stadd i starkt framskridande. Tärendö åter är belägen vid Kalix elf samt af vidsträckta, ovägade skogs- och bergstrakter skild från Pajala. Folkmängden i denna församlingens del har numera ökats så, att den uppgår till mer än 800 personer, och behofvet af särskild presterlig vård derstädes oundgängligt. Derfor har också Riksdagen beviljat anslag till boställe åt en prest, och det är nu endast fråga om bidrag till hans aflöning, till hvilken kapellaget utfäst sig att äfven utgöra bidrag.

Vid föregående riksdagar hafva ofta dylika anslag blifvit beviljade, t. ex. till Malå, Trehörningsjö, Korpilombolo, Muonioniska m. fl. kapellförsamlingar.

Allt synes således tala för bifall till det ringa belopp af 1,500 kronor, som här är begärdt. Emellertid säger man nu, att det möjligen skulle kunna tagas af presterskapets löneregleringsfond; men jag har för min del icke kunnat instämma i Utskottets beslut att begära en utredning i det afseendet, emedan det är mig så väl bekant, huru med denna fond sig förhåller, nemligen att den är afsedd egentligen till förbättring af de redan befintliga, svagt aflönade presternas vilkor. Man har sagt, att denna fond stigit till 580,000 kronor; men man har icke sagt, hvilka betydliga utgifter redan äro anvisade på fonden och i enlighet med grunderna för densamma kunna ytterligare anvisas.

Om fondens medel hafva vid särskilda tillfällen beslut redan

fattats, att de skola till annan församling öfverflyttas och de äro således hvilande till dess de komma att användas, allteftersom löneregleringen träder i verksamhet.

*Aflöning för
kapell-
predikant i
Tärendö.
(Forts.)*

Vid sådant förhållande har det synt mig, som om den ifrågasatta utredningen icke vore behöfzig. Jag ber äfven att särskildt få fästa uppmärksamheten derpå att här är fråga endast om ett anslag tillsvidare, nemligen till dess församlingen blir stark nog att kunna sjelf aflöna sin prest; när detta förhållande inträder, indrages anslaget, såsom t. ex. fallet var med det likartade anslaget till Loos församling i Helsingland.

På alla dessa skäl anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:sts proposition.

Grefve Beck-Friis: Oaktadt jag väl vet, att de föregående talarnes ord väga tungt i denna Kammare, vågar jag dock yrka bifall till Utskottets förslag. Jag gör det egentligen på den grund, att jag är fullt förvissad om, att förr än denna utredning, som här är begärd, kommer att fullbordas, anspråk komma att ställas på presterskapets lönereglerringsfond, hvilka enligt min tanke äro väl berättigade, om tillgångar finnas. Jag kan icke finna, att vid denna löneroglering någon skilnad finnes uppdragen, så att man icke skulle få anlita fonden, der det t. ex. behöfves en ny komminister. Jag tror icke, att ordalagen äro sådana, att de gifva anledning till någon skilnad i det afseendet; ty det heter icke, att fonden är afsedd till sådana presterliga befattningar, som funnos inrättade, då regleringen skedde, utan flere tjänster hafva just till följd af regleringen blifvit inrättade. Jag tror alltså, att en utredning i detta afseende icke kan skada, och att den äfven är behöfzig synes mig framgå deraf, att fonden vuxit högst betydligt och alltjemt är stadd i växande. Med hvarje år tillkomma nya tillgångar. En kyrkoherde i min hemoft hade 2 å 3 mensalhemman och vid hans död skulle dessa läggas till fonden. Det vore intressant att en gång få veta, till hvad belopp denna fond kan komma att stiga. För öfrigt är här begärtd endast ett tillfälligt lönetillskott, till dess församlingen kan sjelf bestrida aflöningen, och därför är det lämpligt att sätta anslaget på extra stat. På grund häraf anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag, som redan är af Andra Kammaren bifallet.

Herr von Strokirch: Då jag låtit anteckna mig som reservant, ber jag att med några ord få angifva skälen härför. Redan då den föreliggande frågan afhandlades inom afdelningen, uppstod tal om, huruvida icke denna aflöning skulle kunna tagas från presterskapets lönereglerringsfond, och för att se till, om ett sådant anspråk kunde göras, företog man sig inom afdelningen att studera de författningar, som finnas i ämnet utfärdade, och de Kongl. bref, som bestämma bildandet af denna lönereglerringsfond. Af allt, som man sålunda kunde få reda på, framgår det, att fonden icke kan användas till ett sådant ändamål, som här är i fråga, och jag stannade därför redan inom afdelningen i den minoritet, hvilken

*Aföning för jag sedan kommit att inom Utskottet tillhöra. Jag kan fortfarande
kapell- icke annat än vidhålla min åsigt i detta afseende, hvarför jag an-
predikant i håller, att ur klämman må borttagas den mening, som börjar med
Tärendö. orden: "under anhållan" och slutar med ordet: "lönereglerings-
(Forts.) fond". Att sätta anslaget på extra stat är dock icke heller ända-
målsenligt, då fråga är om en kapellpredikant, som skall tjenst-
göra i en särskild aflägsen kapellförsamling, hvadan befattningen
bör blifva permanent. Det heter visserligen, att medlen skola
utgå endast till dess församlingen kan sjelf bestrida aflöningen;
men den tiden lärer väl blifva ganska aflägsen, då man vet huru
fätalig befolkningen är. På grund af dessa skäl anhåller jag om
bifall till Kongl. Maj:ts proposition.*

Sedan öfverläggningen blifvit härmed slutad, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till punkten och derefter på afslag å punkten i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och bifall till samma nådiga framställning oförändrad; och förklarade Herr Grefven och Talmannen sig anse sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller 3 punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och bifalles samma nådiga framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—34;
Nej—47.

4—7 punkterna.

Biföllos.

8 punkten.

Herr von Koch: Jag tänker icke motsätta mig bifall till denna punkt, men jag vill, i anledning deraf, att här är fråga om ett slags *partiel löneförbättring* för lärare, som äro anställda vid de allmänna läroverken, blott anhålla, att när det blir fråga om någon allvarlig allmänna lönereglering, inom de under *Attonde hufvudtiteln* hörande embetsverk, denna må gå i samma rigtning, som löneregleringar inom de öfriga, så att den alltför stora s. k. *pluralismen* eller hopande af många särskilda tjenster på en hand må äfven der undvikas. Det var blott detta, jag önskade få inför Kammararen säga.

Äföving för kapellpredikant i Tärändö.
(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och punkten bifölls.

9 punkten.

Bifölls.

10 punkten.

Herr Törnebladh: Icke för att på något sätt motsätta mig hvad Stats-Utskottet föreslagit, utan blott för att, med anledning af hvad i statsrådsprotokollet förekommer, uttala några önskningsmål i en vigtig angelägenhet, har jag begärt ordet. Det heter nemligen i nämnda protokoll att ifrågavarande läroämne "just nu är på väg att vid läroverken vinna en ställning, hvarigenom såväl dess allmänt bildande förmåga som dess praktiska gagn för ernående af en högre yrkesskicklighet mera än förut tråda i dagen och hos lärjungarne framkalla lifvigare intresse och större håg för deltagande i denna undervisning". Fullkomligt instämmande i den önskan som här blifvit uttalad ber jag endast få erinra derom, att för att detta må kunna blifva en verklighet är det ytterst viktigt att teckningslärarne erhålla en för sin blifvande verksamhet fullt lämplig utbildning så till vida, att de icke blott äro skicklige i att teckna, utan äfven i att undervisa i teckning, i att handleda lärjungarne och föra dem framåt. Jag vet visserligen att en läroanstalt nu blifvit inrättad i samband med Tekniska skolan i Stockholm för att bilda teckningslärare, men jag fruktar att deltagandet i densamma icke lemna grundad förhoppning för läroverken att på flera år kunna erhålla ett tillräckligt antal fullt kompetente lärare i teckning. Detta är så mycket viktigare, som timantalet nu blifvit förökadt och genom den frikostighet, Riksdagen redan visat och ytterligare är på väg att visa, undervisningen kommer att taga mycket större antal timmar än förr.

Extra arfvoden ut teckningslärare vid de allmänna läroverken.

I sammanhang härmed ber jag att få göra den erinran, att det synes mig, som om vid åtskilliga af de 5- och 3-klassiga samt kanske vid ett eller annat af de högre läroverken med ringa lärjungeantal, teckningslärarnes timantal skulle kunna i någon mån inskränkas mot hvad nu är fallet till förmån för de läroverk, som hafva ett högre antal lärjungar, och om hvilka nu är fråga.

*Extra
afvoden
åt teknings-
lärare vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Under uttalande af dessa erinringar anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad, och punkten bifölls.

11—18 punkterna.

Biföllos.

19 punkten.

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarna.*

Herr Sundberg: Man har berömt den nuvarande regeringen för sparsamhet och den förtjenar utan tvifvel ett sådant beröm. Men det gäller om sparsamheten, hvad som gäller om så många andra goda egenskaper, den står på gränsen till ett fel, och så snart denna gräns öfverstiges, så eger verkligen en förvandling till det närliggande felet rum. Jag, för min del befarar att en dylik förvandling torde hafva inträffat, när statsregleringen under åttonde hufvudtiteln uppgjordes. Jag finner under denna hufvudtitel, på några högst få undantag när, inga andra anslag begärda än antingen sådana, som äro fortsättning af hvad Riksdagen redan beviljat, eller sådana som kunna kallas årligen förekommande och förnyade repetitioner, det vill säga anslag, som, ehuru uppförda på extra stat, efter hvad man kan säga, falla af sig sjelfva. Deremot äro många andra, enligt min åsigt, mycket viktiga och mycket trängande behof alldeles lemnade å sido. Bland dessa många angelägenheter är nu en förbättring af provinsialläkarnes löner onekligen en. Dessa tjänstemän hafva, såsom bekant, för någon tid sedan hållit ett möte och dervid rådgjort om sitt framtida ekonomiska väl. De hafva ock der sjelfve uppgjort ett förslag till förbättring af sin ställning. Detta förslag har blifvit understaldt Medicinalstyrelsens pröfning och nämnda styrelse har ingått till Kongl. Maj:t med framställning i ämnet, men har hos Kongl. Maj:t åtminstone för närvarande icke vunnit något gehör. Nu kan man visserligen säga, hvad Stats-Utskottet också anmärkt med anledning af en motionärs framställning i frågan, att desse tjänstemäns löner reglerades och verkligen blifvit förbättrade 1878; och att det väl således kunde anses något tidigt att nu ifrågasätta en ytterligare löneförbättring. Det är visserligen sant, att en löneförbättring 1878 skedde, men hurudan var den? Det heter på papperet att lönen höjdes från 1,500 till 2,000 kronor; i verkligheten slår det dock så ut, att förhöjningen i summan är icke mera än 200 kronor för somliga, 100 för andra. Den enda egentliga förbättringen i deras ställning, som då inträdde, var ett lönetillägg af 500 kronor, som beviljades efter 10 års tjenstgöring samt pensionsålderns nedflyttande från 65 till 60 år. Den sistnämnda förmånen är dock icke så utomordentligt viktig, då, efter hvad med siffror är visadt, desse tjänstemäns lifslängd i medeltal uppgår till 58 år.

Samma ogynnsamma öde, som har träffat provinsialläkarna,

har äfven drabbat en annan tjenstemannaklass, som naturligtvis ligger mig mycket nära om hjertat. Jag menar lärarne vid rikets allmänna läroverk. Äfven de framstälde för någon tid sedan en fordran på förbättring i sina löner, en fordran, som utan tvifvel af Kongl. Maj:t ansågs billig och beaktansvärd, då en särskild löne regleringskomité tillsattes för att pröfva densamma. Denna komité har afgifvit sitt förslag, öfver detta förslag hafva vederbörande myndigheter blifvit hörde, man trodde således, att, när frågan redan var utredd, man från regeringens sida skulle få vänta en proposition till denna Riksdag, men ingen sådan har kommit. Jag känner icke skälen till uppskofvet och kan således icke öfver dem yttra mig. Det har dock berättats, att man har velat ställa denna löne regleringsfråga i förbindelse med en påtänkt partiel omorganisation af läroverken. Om så är, befarar jag att väntan för de väntande blir något lång, ty organisationsfrågor brukar icke gå hastigt och "medan gräset växer, dör kon" säger ett gammalt talesätt. Om nu icke så svåra följder här inträffa, så inträffa i alla fall olägenheter genom dröjsmålet, som blifva känbara icke blott för desse tjenstemän sjelfva, utan medelbart också för de anstalter, som äro anförtrodda åt deras vård.

Men icke bättre lycka än *korporationerna* hafva *institutionerna* denna gång haft. Jag ber om ursäkt att jag gör en liten afväg från det ämne, som egentligen är föredraget i denna punkt; men jag känner ett behof att få uttala mig litet vidlyftigare för att sedan återgå till den föredragna frågan. Jag säger då, att det har icke gått institutionerna bättre än personerna, som kunde behöfva någon hjälp. Upsala universitet har år efter år gjort anmälan om otillräckligheten af den lokal, som nu är uppläten för den anatomiska institutionen. Denna lokal är otillräcklig och otjenlig, man begärde medel hos Kongl. Maj:t för att utvidga densamma, Riksdagen har till och med en gång haft detta ärende under sin pröfning och då erkänt nödvändigheten af lokalens utvidgande. Sedan har år efter år gått, lokalen har naturligtvis icke blifvit större än den varit, men deremot har behofvet af ökad utrymme ytterligare vuxit, Nu är emellertid tillståndet der sådant, att eleverna alls icke rymmas på det rum, der dissektionerna skola försiggå, utan man har nödgats öfverflytta dessa in på sjelfva auditoriet, der undervisning meddelas. Deraf har naturligtvis uppkommit snusk och elände af mångfaldigt slag ända till den grad, att fråga varit huruvida icke stadens sundhetsmyndighet borde lägga sig i affären. Sådan är nu ställningen för denna institution, men något förslag, som lemna hjälp, synes icke till. Nu kan visserligen anmärkas, att Upsala ju ännu ärligen får anslag till sin stora universitetsbyggnad, och det erkännes äfven med tacksamhet att så förhåller sig, men icke afhjelpes dermed den ifrågavarande institutionens behof, och icke är — behöfver jag väl säga det? — det nya huset afsedt för, att man der skall dissekera lik.

Emellertid har på grund af det tränga utrymmet en del af studenterna sökt sin tillflykt till Stockholm. Huru förhåller sig då

*Ifrågasatt
löneförhöjning för provinzialläkarna.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarna.
(Forts.)*

med samma institutioner i Stockholm? Är der godt utrymme, är der lämpliga lägenheter för den anatomiska och åtskilliga andra grenar af den medicinska verksamheten? Är Karolinska institutet bättre lottadt i detta afseende? På dessa frågor måste man svara nej. Der är lika illa stäldt som i Upsala och det fullt ut. Lyckligtvis är dess sak vid denna riksdag icke alldeles förlorad, ty en motionär har framdragit den, flere reservanter bland Utskottsledamöterna från denna Kammare hafva tillstyrkt motionärens förslag, och således är det någon förhoppning att här åtminstone på detta rum få bifall till hvad läroverkskollegium begärt, oaktadt icke någon framställning från Kongl. Maj:ts sida skett. — Gå vi öfver till sjukvårdsanstalterna, så träffa vi äfven der — *inga* begärda anslag. Serafimerlasarettet, landets största sjukhus och på samma gång den största anstalten för de blifvande läkarnes kliniska undervisning, är i behof af ombyggnad eller nybyggnad, huru man nu vill kalla det. Vid denna punkt skall jag icke vidare uppehålla mig; ty äfven den är föremål för blifvande öfverläggning inom denna Kammare och kan då upptagas fullständigare än nu bör ske. — En annan sjukvårdsanstalt, som likaledes blifvit vanlottad, kan jag icke underlåta att omnämna, när den är i högsta grad värd att behjertas. Jag menar det ifrågasatta nya hospitalet för den vestra delen af vårt rike. Denna angelägenhet har länge stått på dagordningen. Redan 1867 års lands- ting i Vermland gjorde framställning derom. Samma framställning förnyades vid 1872 och 1873 årens riksdagar. Den har varit före hos Riksdagen, som godkändt, att ett dylikt hospital borde uppföras närmast efter det i Upsala. Nå väl, hospitalet i Upsala börjar nu att närma sig sin fullbordan; under den långa tiden af väntan hafva undersökningar pågått om lämplig plats för denna stora inrättning. Man har lyckats finna en sådan i närheten af Kristinehamn. Sedan platsen blifvit funnen har Medicinalstyrelsen hos Kongl. Maj:t begärt 185,000 kronor, deraf 85,000 kronor till egendomens inköpande och 100,000 kronor för arbetets påbörjande. Denna framställning är af Kongl. Maj:t besvarad genom begäran om en handpenning på 10,000 kronor, hvilket synes nog litet, när detta byggnadsarbete verkligen behöfver pådrifvas, då väl bekant är, att de sinnessjukeas antal i riket uppgår till inemot 10,000 under det att utrymme på hospitalen, äfven sedan Upsala hospital blifver färdigt, icke finnes för mera än $\frac{1}{4}$ af de sinnessjuke, och knappt för så många.

Men jag bör icke på detta sätt längre divergera från det egentliga och föredragna ämnet. Man kan möjligen här inom denna Kammare fråga hvarför jag anfört allt detta som nu blifvit anfördt. Jag ber då blott att få svara, att det alldeles icke skett för att framställa något klander mot regeringen. Jag vet mycket väl att konsten att klandra är en lätt konst, och jag vill icke utöfva den. Ännu mindre har det varit min afsigt att i allra ringaste mån uttala något klander mot den högt aktade man, som för närvarande är chef för Ecklesiastikdepartementet, ty jag vet alltför väl, att han måst gifva vika för omständigheters makt, som

varit starkare än hans egen goda vilja. Men hvarför då säga allt detta? Jo, för att beklaga, att man anser sig oupphörligt böra öka den stora högen af behof, att samla dem år efter år utan att afhjelpa dem, det ena efter det andra, till dess högen slutligen blir så stor, att hvarken Regering eller Riksdag rätt vet, hvar den skall hugga in; ty att lägga fram allt på en gång är väl sannolikt icke rådligt, enär någon förhoppning, att Riksdagen på en gång skall bevilja allt, de anslag, som nu äro vidrörda och kanske flera dertill, icke lärer förefinnas. Dessutom kan det väl vara godt att vid ett och annat tillfälle erinra derom, att det verkligen finnes andra samhällsbehof och andra samhällsangelägenheter, som förtjena att behjertas, än jernvägsanläggningar, skatteregleringar och nationalförsvar.

Här skall jag nu bedja att få återgå till dessa provinsialläkare, om hvilkas löner det för tillfället är fråga. En motionär har i det närmaste eller kanske helt och hållet upptagit det förslag, som blifvit till Kongl. Maj:ts inlemnadt rörande sättet för förbättrande af provinsialläkarnes löner. Det kan visserligen mötas med åtskilliga, ja många gensägelser, hvad han föreslagit. Man kan känna sig ytterst tveksam om, huruvida just detta sättet är det rigtiga. Motionären begär, att den lägsta lönen skall sättas till 3,000 kronor, att denna lön skall efter 5 år ökas med 500 kronor, efter åter 5 år med ytterligare 500 kronor och så vidare, till dess man komme till ett belopp af 5,000 kronor. Vidare föreslår han att pensionsåldern för dem skulle sänkas från 60 till 55 år, jemte åtskilligt annat, som med dessa båda allmänna hufvudpunkter står i samband. Jag vågar betvifla och kanske många med mig, att det låter sig göra att sätta alla provinsialläkares löner här i landet till lika belopp. Man har kanske ett något starkt begär för att vid lönerogleringar hos oss, när det gäller tjänstemän i provinserna, antaga att alla böra hafva lika löner, oaktadt det är så ofantligt olika förhållanden med afseende på dels möjligheten af biförtjenst dels lefnadskostnad och mycket annat, att lönerna af dessa anledningar icke böra vara lika i alla fall.

Hvem inser icke mycket väl, att på sätt äfven Utskottet i förbigående erinrat, t. ex. en provinsialläkare i ett litet folkrikt, välmående skänskt distrikt befinner sig i en helt annan och mycket bättre ställning än en provinsialläkare i ett många gånger större, men folktommare och mindre välmående, ja, ofta kanske utfattigt distrikt i våra nordliga bygder. Naturligtvis blifva för den skänske läkaren biförtjensterna och betalningen för hans arbete helt andra än för läkaren i de nordligare distrikten. Det kan väl icke vara något tvifvel underkastadt att visserligen en bestämd minimilön bör sättas för alla, men att derefter en jemkning bör ske i lönebeloppen och ännu mer i tjänstgöringspenningarne, som böra ställas till Kongl. Maj:ts disposition; äfvensom att i synnerhet de sistnämnda böra till så stor rundlighet ställas till Kongl. Maj:ts förfogande att genom dem en så rättvis fördelning af tillgångarne komme att ske, att ingen provinsialläkare i landet kunde

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

sägas på något sätt lida nöd eller befinna sig i en ställning, som föga motsvarade det viktiga arbete, som af honom fordras.

Som nu emellertid en närmare utredning i detta hänseende hvarken af motionären eller Stats-Utskottet blifvit gjord eller af någon enskild bland oss lär kunna på något nöjaktigt sätt ske, och jag för min del tror att dock denna fråga om våra provinssiäläkares aflöning förtjenar något, ja *mycket* afseende, vågar jag till Kammaren hemställa, huruvida Kammaren icke skulle vilja för sin del besluta:

att Riksdagen, som erkänner behofvet af en förbättring i provinssiäläkarnes lönevilkor, genom underdånig skrifvelse anhåller att Kongl. Maj:t efter frågans ytterligare utredning, behagade om möjligt redan till näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till sådan förbättring;

och vågar jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition på detta förslag.

Herr Grefven och Talmannen uppstod och aflägsnade sig, hvarpå Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af Kammarens förhandlingar.

Herr von Koch: Efter den plägsed vi här städse haft, tillättes det att, när man yttrar sig i en fråga på en hufvudtitel, äfven få vidröra andra och således gå något utom ämnet; och vår siste Talman, som väl bör veta hvad som kan och bör tillåtas i det afseendet, har nyss visat att sådant ännu är oss medgifvet. — Jag ämnar icke ingå på så många ämnen som han, men jag tänker dock — i synnerhet som mina krafter kanske icke tillåta mig att i dag bevista aftonplenum — yttra mig i *två* frågor som båda angå ämnen, hvilka jemväl han vidrörde, innan jag kommer till nu föredragna punkt, i hvilket jag kommer till *samma slut som han*, nemligen "att Kammaren måtte, för sin del besluta, en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syfte han nämnde".

Dessa två andra frågor röra *Karolinska Institutet* och *Serafimer-Lazaretten*. Hvar och en som genomläst de skrifter i dessa ämnen, som ligga här på våra bord och med hvilka jag således nu icke behöfver upptaga Kammarens tid — Herr Lovéns uttalande i frågan och provincialläkaremötets förhandlingar — känner hvilka de ömmande omständigheter äro, som förekomma i afseende å läkarevården.

Hvad *Karolinska Institutet* angår, finnas så många reservanter mot Utskottets hemställan i denna punkt, och frågan är dessutom af den art, att, i synnerhet om, såsom jag hoppas, Herr Departementschefen accepterar det af de enskilda motionärerna föreslagna anslaget, sådant det är, jag icke vidare vill inlåta mig i frågan, utan endast uttala den förhoppning att ett tillräckligt anslag måtte för uppförandet af den föreslagna bygnaden beviljas, så att icke det kommer att stå som en skamfläck — en *stor* skamfläck — för hela vår nation, att vi skola så sköta en sådan inrättning som denna och missvärda så dyrbara lif, ty vi hafva ju knappast några

dyrbarare än våra läkare, både i afseende å deras långa, dyra studiebana och med hänsyn till de uppoffringar de så ofta måste göra genom *förkortandet* af egen lifslängd och förstörandet af sin helsa för att hjälpa oss andra, lindra våra lidanden och bevara lif och helsa för oss. I afseende å denna fråga hoppas jag sålunda att det begärda statsanslaget måtte *redan vid denna riksdag* beviljas.

Den andra frågan rörde *Serapimerlazarettet*. Äfven i denna fråga är så mycken utredning förebragt och dessutom af Stats-Utskottet så mycket medgifvet med afseende å vigten och betydelsen från statens synpunkt af att detta lazarett försattes i nöjaktigt skick, att beviljandet af det föreslagna anslaget härför endast kan vara en tidsfråga.

För min del måste jag dock medgifva, att Utskottet anfört ett ganska godt skäl för sitt *uppskojfsbeslut*. Förhållandet är nemligen att, enligt hvad vederbörande upplyst, under de senaste 20 åren å ifrågavarande lazarett varit intagne mer än 9,000 sjuka från *Stockholms län*, under det att inom samma tidrymd der vårdats allenast omkring 7,000 sjuka från alla *öfriga län* inom riket, för hvilket dock lazarettet skall vara en gemensam anstalt. — Detta synes, såsom Utskottet mycket riktigt anmärkt, innebära giltig anledning att till *Stockholms läns landsting* göra framställning om erhållande af bidrag från detta län för lazarettets sätande i tidsenligt skick. På detta lazarett förekomma och behandlas kanske de allra värsta sjukdomsfall, och då det är eller skall vara den *främsta* anstalt i denna rigtning inom riket, bör det ock sättas i lika godt eller åtminstone icke vara i sämre skick än nästan alla andra dylika i riket. Min anhållan är nu blott att regeringen täcktes vidtaga så *skyndsamma åtgärder* i detta ärende att, såvidt ske kan — och det bör kunna ske lätt nog — redan vid nästa riksdag, sedan utredt blifvit huru stort bidrag *Stockholms län* är villigt att för ändamålet lemna, *Kongl. proposition* i ämnet kunde framläggas. Och på det att detta angelägna ärende då icke må uppskjutas, skulle den åtgärd kunna vidtagas, som stundom i likartade fall skett, att anslaget, då det beviljas, beviljas att utgå från och med det år, då det beviljas, eller då 1882 års början. På detta sätt förloras ingen tid och iakttagas äfven formerna.

Den föregående talaren nämnde, att han icke kunde ana den egentliga anledningen, hvarför regeringen icke vid *denna riksdag* framkommit med förslag i dessa 3 ämnen. Jag tycker mig finna den allra bästa anledning dertill i det förhållande att den man, som egentligen har omsorgen om detta, nemligen Herr *Ecklesiastikministern*, så nyss före *Riksdagens början* tillträdtt sitt embete. att han ännu icke hunnit sätta sig in i alla dessa vidlyftiga och omfattande frågor redan vid denna riksdag. Jag för min del känner åtminstone icke några andra motiv dertill, ehuru sådana möjligen kunna vara den siste ärade talaren bekanta.

För att nu öfvergå till frågan om *provinsialläkarnes lönevillkor*. får jag, då ingen proposition i ämnet af *Kongl. Maj:t* framlagts,

*Frågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

på de goda skäl, som af den förste talaren blifvit anförda, förena mig med honom deri, att vi endast böra stanna vid aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Detta slut får jag för min del tillstyrka och kommer i händelse af votering att därför gifva min röst. Men jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle, medan jag har ordet, upplysa om helsevårdens tillstånd åtminstone inom den ort, der jag nu några år varit bosatt, äfvensom på några andra orter, der jag haft egendomar och fått tillfälle att taga närmare kännedom om förhållandena i detta afseende å landsbygden.

Mine Herrar! Läkarevården på landet är enligt min tanke i allmänhet *usel!* Det kan knappt sägas att det finnes någon läkarevård annat än för förmöget folk, och icke ens tillräckligt för dem, emedan distriktsläkarne ofta äro för aflägsat boende. Så känner jag t. ex. en person, som står mig nära och som för tillfället är angripen af en svår sjukdom, hvilken har 5 mil till närmaste läkare. Det är i sanning illa bestämdt med läkarevården inom vårt land, i synnerhet för de fattige, som icke hafva råd att hemta och betala läkaren, och äfven för en mängd andra, så länge läkarevården skall bestridas genom frivilliga gratifikationer, då äfven de som kunna betala ofta blott för obehaget att icke veta, *hvad* de skola betala, icke söka läkarevård. Jag tror för min del att läkarevården på landet — i städerna finnes alltid lättare tillfälle att få läkare — bör så ordnas att sådana fattiga som icke kunde betala läkarevård — hvilken enligt min åsigt är lika nödvändig som folkskoleundervisningen, borde få den på det allmännas bekostnad. — Om distrikten på landet blefve lämpligen reglerade och lönerna för läkarne efter olika förhållande satta så tillräckligt höga, att alla de som t. ex. till följd af kommunalstämmas beslut befrias från att betala skatt till staten eller kommunen — och i detta afseende sker årligen af kommunalstämman pröfning — tinge *fri* läkarevård, och en lämplig taxa kunde bestämmas för de öfriga, vore det alltid en betydlig förbättring af de nuvarande förhållandena.

Men det finnes en annan sak som är lika vigtig. I min tanke är det både för vetenskapen och för läkareyrkets utöfning nödvändigt att ställa så till, att man får veta, *hvad* verkliga följden blir af enskild medicinsk behandling i hemmen. Jag hörde för flera år sedan en af mina vänner, som var läkare vid en allmän inrättning, säga, att han förr haft mycken enskild praktik, men icke vunnit någon tillfredsställelse deraf. Jag är öfvertygad, sade han, att lika många blifva förderfvade af våra föreskrifter som de, som blifva hjälpta deraf. — För en läkare, som har enskild praktik, finnes för närvarande ingen möjlighet att tillse först och främst de nödvändigaste *preventiva* satinära åtgärderna för en sjukdoms botande, nemligen att tillräcklig fuktfrihet af bostaden, lagom luftvexling och värmegrad der städse förefinnes för den sjuke, med flere andra sådana omständigheter. Och vidare kan han omöjligt veta, om den sjuke iakttagit läkarens föreskrifter angående diet och ens verkliga följt de recept han gifvit. Jag vet

af egen erfarenhet i min vänskapskrets och ännu mera af mina underhafvande, att mycket ofta läkarens föreskrifter icke åtlydas; och då han tror, att han kurerat sjukdomen, har kanske patienten genom fönstret kastat ut det läkemedel, han gratis fått från herrgården och som han begärt, för att kunna gå till herrgården och tiggasjukmat.

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

På ett allmänt sjukhus deremot, der en allvarlig kontroll eger rum och tillräckligt utrymme finnes, såsom t. ex. på Stockholms allmänna barnbördshus, der då redan väsentliga förbättringar blifvit gjorda, der kunde man säga att på vissa år *sjukligheten och dödligheten* blifvit så och så mycket minskad.

När man framdeles kommer att reglera läkaredistriktet på landet och då tager behörig hänsyn till den enskilda praktiken, bör man, enligt min åsigt, också bestämma att den läkare, som kan visa att *dödligheten* eller *sjukligheten inom hans distrikt* på t. ex. 10 år betydligt *aftagit*, derför bör få särskildt *lönstillägg*. Detta är en sak, hvarpå man borde fästa uppmärksamheten här i Sverige. Det är i sjelfva verket icke annat än en princip till *förmån för den preventiva*, kanske något på den blott *ensidigt kurativa* läkarekonstens bekostnad i *ekonomiskt* afseende, hvilken följts troligen tusentals år i vårt kanske äldsta kulturland, Kina. Der upphör nemligen alltid arfvodet för kejsarens läkare, så länge kejsaren är sjuk, och utgår endast när han hålles frisk. Det kan kanske tyckas underligt att taga ett exempel från så afägset håll. Ett *motsatt* exempel från närmare håll skall kanske synas ändå underligare att *här* anföras, då det hembas från ett mycket lågt område. Men menniskor äro, i vissa fall, i *allmänhet* lika i alla länder och tider. De famösa, skickliga engelska rättjägarna anses kunna, som man vet, *alldeles* utrota råttor, men de lemna årligen i hvart hus några qvar till det nästa året. Den som anförts ett kall, bör om möjligt kunna sammanbinda nitet för uppdraget eller sjelfva saken med det egna intresset. Sådant gäller äfven för de allra oegennyttigaste, samt sjelfupppoffrande, till hvilka jag obetingadt hänför våra nuvarande svenska läkare. Äfven dem bör man gifva ett ännu starkare motiv att dels laga att sjukdomar förekommas och dels kunna längre tid förblifva i samma distrikt och icke låta detta bero på en slump.

Det är nu tal om att förkorta riksdagen. Om detta icke varit händelsen och mina krafter det medgifvit, skulle jag sannolikt inkommit med ett särskildt förslag i ärendet till denna Riksdag. Men under för handen varande förhållanden vill jag icke göra det.

Men ännu återstår då en sak att omnämna, den viktigaste af alla. Vår *Helsovårdsstadga* utkom år 1874. Den har olyckligtvis icke inkommit i de samlingar af våra kommunalförfattningar, hvilka blifvit af enskilde personer utgifna, och är till följd deraf för kommunalstyrelserna på landet ofta fullkomligt okänd. Jag hade nyligen ett eklatant exempel derpå. I den kommun, der jag bor, och der likväl bildade personer deltaga i kommunalstyrelsen — en brukspatron och fabriksidkare är ordförande i kommunalstämman och kommunalnämnden — var *Helsovårdsstadgan*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarna.
(Forts.)*

så okänd, att de icke ens viste att de voro skyldige att tillämpa den. Och när jag gick till presterskapet och påpekade att de döda inom en socken af pastoratet begrafdes alldeles emot Helsovårdsstadgans föreskrifter — visserligen icke i den socken der jag bor, men i en annan socken som tillhör samma pastorat — nemligen på en kyrkogård, belägen på högsta berget i trakten, der det icke kan grävas mer än 4 till 5 fot djupt, och som för många år sedan af Biskop Thomander förklarats alldeles oduglig, åberopade de kyrkolagen och voro alldeles okunniga om att jemväl Helsovårdsstadgan skulle tillämpas, och äfven i min församling höll presterskapet på att förfara på samma sätt, till dess jag nu för 6 eller 8 veckor sedan upplyste dem om, att de skulle tillämpa denna stadga. I allmänhet känna de ej till annat än hvad de få läsa i författningssamlingarne. Derför tror jag, att det är nödvändigt, om man vill hafva verklig helsovård inom församlingen, att i stället för att provinsial- och distriktsläkaren nu icke har annan rätt än att deltaga i *öfverläggningarne*, men *ej i beslut*, när kommunalnämnden behandlar frågor om allmänna helso- och sjukvården, han alltid vore ordförande i helsovårdsstyrelsen och hade öfverinspektion öfver Helsovårdsstadgans tillämpning. I de flesta kommuner torde denna fakultativa rätt att öfvervara kommunalnämndens förhandlingar aldrig i verkligheten af läkaren utöfas, liksom äfven förhållandet är med prestens rätt att bevista kommunalnämndens och fattigvårdsstyrelsens sammanträden. Det finnes väl prester, som hafva nit för fattig- och helsovård och andra kommunens allmänna angelägenheter, men på andra ställen åter ser man aldrig pastor eller vice pastor vid *kommunalstämma* eller kommunalnämnd. Skall något verkligt uträttas angående helsovården, bör läkaren därför hafva skyldighet att *bevista* kommunalnämndens sammanträden, när frågor om allmänna helso- och sjukvården der förekomma, och icke blott denna fakultativa rätt att *öfvervara* dem, som nu är föreskrifven. Det är i denna rigtning jag önskar att en reform skall ske.

Då det kanske är sista gången jag yttrar mig i denna fråga, har jag ansett det för min skyldighet att till protokollet yttra hvad jag nu uttalat.

För öfrigt får jag, hvad nu frågan om provinsialläkarnes löner beträffar, förnya, att jag instämmer med Herr Sundberg i det slut, hvartill han kommit.

Herr Törneblad: Den förste talaren i detta ämne har framställt särdeles behjertansvärda sanningar rörande mängden och vigten af de behof, som inom ett kultursamhälle med nödvändighet tränga sig på och hvilka förr eller senare måste blifva fyllda på det ena eller andra sättet. Det kan naturligtvis icke här vara min uppgift att tala något om, hvarför dessa behof icke hafva blifvit uppmärksammade i den Kongl. propositionen; det åligger mig endast att i någon mån göra reda för, huru Stats-Utskottets majoritet har tänkt sig, att dessa frågor böra behandlas från Utskottets och Riksdagens sida.

Redan af den framställning, som den förste talaren gjorde, visar det sig, att det är mycket lätt att i princip erkänna berättigandet af åtskilliga behof, men i tillämpningen mycket svårt att säga, hvilka af dessa behof *nu* skola tillfredsställas och hvilka böra uppskjutas till nästa år eller till en längre framtid. Det är just denna pröfning, som är så svår, att, om Riksdagen skulle vilja på något sätt taga den i sin hand, Riksdagen derigenom handlade orätt så väl emot sig sjelf som mot hela samhället, och det är denna grundsats, som Stats-Utskottet sökt vindicera i sitt betänkande rörande åttonde hufvudtiteln. Här hafva redan framkommit så många framställningar om anslag till korporationer och institutioner i den ena eller andra formen, att valet och pröfningen är särdeles svår att verkställa — och om det valet eller den pröfningen utfaller orätt i det ena eller andra afseendet, kommer ansvaret att hvila på *Riksdagen*, som har åtagit sig pröfningen; men om Riksdagen deremot företrädesvis har beviljat hvad Kongl. Maj:t begärt, faller ansvaret, såsom naturligt och riktigt är på, *regeringen*. Jag tror ock för min del, att man, äfven med ett mera allmänt bifall till hvad enskild motionär beträffande den ena eller andra embetsmannakorporationen eller institutionen föreslagit, icke i längden gör något gagn vare sig åt landet i dess helhet eller åt embetsmannakorporationer eller institutioner. Ty skulle det blifva vana att på den enskilda motionens väg söka få behof tillfredsställda och genomdrifva önsknningar, skulle Riksdagen snart öfver svämmas af en sådan mängd dylika motioner, att snart en reaktion inträffade, som yttrade sig i skadlig inverkan på just den pröfningsrätt, som regeringen i första hand har, och på dess skyldighet och rättighet att för representationen framlägga, hvad regeringen i första rummet anser vara värdt uppmuntran och understöd. Från den sidan sedt — en synpunkt som jag tror att denna Kammare vid många tillfällen förut har gillat — ställer sig förhållandet något annorlunda, än om man ser sakerna ur den enes eller andres behof; ty det är naturligt, att det kan anföras behjertansvärda skäl både för det ena och för det andra, men hvad som är af nöden, det är just att se sakerna i deras sammanhang. Jag vill anförä ett exempel. Här har blifvit föreslaget att understödja uppförandet af en byggnad för Karolinska institutet. Utskottet har erkänt det behjertansvärda i detta, likasom i många andra fall, och jag kan försäkra, att det icke varit Utskottets mening att strö blommor på grafven utan att plantera blommor i en jordmån, der de kunna växa och bära frukt. Men i dag har framstälts ett annat lika trängande behof, nemligen för den anatomiska institutionen i Upsala. Vi skulle kunna bifalla den ena begäran, men handla vi då rätt i afseende på den andra? Hvad Utskottet således afsett har varit, att frågorna böra ses i samband med hvarandra och läggas fram allt efter den vikt, som en utredning kan visa att de ega, och Stats-Utskottet har så mycket mindre haft skäl att fästa sig vid de enskilda motionärernas framställningar, då bifall dertill möjligen kunde uppskjutas, som Riksdagsord-

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarna.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkare.
(Forts.)*

ningen tydligen ålägger Stats-Utskottet att söka vidtaga nödiga indragningar och besparingar, men icke motsatsen.

Hvad nu särskildt den här föreliggande frågan beträffar, kan jag säga, att för mig åtminstone underskrifvandet af Utskottets hemställan skett under samma förhållanden, som en annan underskrift förr i tiden för biskop Brask. Det är "nödd och tvungen", som jag lagt mig emot en löneförbättring för provinsialläkare. Skälen dertill hafva så tydligt blifvit utvecklade af den förste talaren, att jag icke behöfver lägga mycket till hvad han yttrat. Jag ber dock få tillägga, att den motivering, som Utskottet begagnat, icke blifvit af mig gillad, utan att jag tvärtom sökt få den inom Utskottet ändrad och förbättrad, emedan jag ansett den innebära ett allt för kategoriskt uttalande om att löneförbättringen bör byggas blott på grundvalen af tienstgöringspenningarnes förhöjande. Jag tror tvärtom, i likhet med den förste talaren, att den frågan tål en mycket noggrann utredning; men då man är tveksam om sättet, gör man saken en större tienst, om man icke bifaller motionen men erkänner det behjertansvärda i dess syfte, så mycket mera som det under Stats-Utskottets öfverläggningar yppade sig olika åsikter rörande möjligheten att på bästa sätt åvägbringa en löneförbättring för provinsialläkare. Der framställdes den tanken, att landstingen och kommunerna borde bidra, emedan vi hafva för få provinsialläkaredistrikt, och många flera läkareplatser behöfvas på landet. Jag hemställer, om man skulle göra någon tienst åt saken genom att nu bifalla motionen? Nej, tvärtom genom att *icke* bifalla motionen, gör man den en tienst.

Hvad beträffar det nu framlagda skrifvelseförslaget, har jag för min del icke egentligen något mot det att anmärka, emedan det synes mig vara i det förevarande fallet en gärd af rättvisa. Jag skulle dock här, efter den utgång saken fått i Andra Kammaren, undra, huruvida det nu mera kan tjena till något annat än möjligtvis att vara en opinionsyttring. Jag gör intet yrkande mot skrifvelseförslaget; jag har endast velat vindicera Stats-Utskottets ställning i dessa frågor för att visa, att det icke misskänt kulturbehovet utan erkänt, att det bäst tillfredsställes, om frågorna efter utredning från vederbörande myndigheter läggas under Riksdagens ögon, så att icke den ene ellere andre talaren eller det ena eller andra inflytandet blir afgörande, utan afgörandet sker på den vanliga grundlagsenliga och ändamålsenliga vägen, som så många gånger förut i denna Kammare beträddts i dylika fall.

Rop hördes nu på proposition.

Grefve Lagerberg: Då jag varit ensam reservant i Stats-Utskottet i denna fråga, ber jag att i största korthet få säga några ord. Hvad först den siste ärade talarens argumentation beträffar, angående nödvändigheten af att regeringens propositioner i allmänhet skola vara de, som böra blifva bifallna på grund af den öfverblick, som Kongl. Maj:t alltid har vid bestämmandet af alla de frågor, som böra läggas fram för Riksdagen, erkänner jag viligt rättigheten deraf. Men jag kan omöjligen gå så långt i er-

kännandet som han. Skulle jag obetingadt underskrifva något dylikt, i synnerhet i år, då det af skäl, som jag ej känner, varit Stats-Utskottets majoritetens åsigt att ej höra på enskild motionär, så skulle jag ju derigenom helt och hållet taga bort den rätt, hvarje enskild representant har att framställa förslag och få dem pröfvade och, om de befinnas goda, möjligen antagna. Men denna rätt är för mig så dyrbar, att det icke kan falla mig in att, när penningar finnas, med min röst afstyrka ett förslag, som jag noga pröfvat och som är vederbörligen utredd. För närvarande är det uppenbart, att något hinder emot ett bifall till enskild motionärs förslag ej bör förefinnas ur finansiell synpunkt, ty den finansiella ställningen, som regeringen öfverblickade vid början af riksdagen, den har redan blifvit vid behandlingen af föregående sju hufvudtitlar och äfven vid den nionde, om icke helt och hållet upp- och nedvänd, dock så bruten, att, just för att återfå jemvig, det är på sin plats att bevilja sådana behof, som äro oundgängliga, och ej afslå dem därför att de äro af enskilde representanter framställda önskningsmål och, af ett eller annat skäl, vid början af riksdagen ej vunnit Kongl. Maj:ts godkännande. Vi komma på eftermiddagen till en dylik fråga, som varit före i Kammaren förut och enligt mitt förmenande synes vara fullt utredd, och hvilken år 1878 varit föremål för Kongl. proposition, men då afslogs af brist på medel i statskassan.

Jag har egentligen reserverat mig mot Stats-Utskottets utlåtande för att frågan här skulle komma på tal, ty jag tycker att den innehåller så mycket behjertansvärdt sant, och jag anser det absolut nödigt, att en reglering å nyo af provinsialläkarnes lönevilkor må komma att ega rum. För min enskilda del tycker jag, att deras löner böra bestämmas till 3,000 kronor årligen, ty det tror jag icke vore för mycket. Då lönen inverkar på pensionens storlek, synes mig lönen böra sättas högre än 2,000 kronor. Pensionsåren böra, om skynt af billighet och erfarenhet iakttages, sättas enligt motionärens förslag. Jag erkänner villigt, att kanske rättaste sättet ändå blir att anslå ett stort belopp till tienstgöringspenningar, som ställes till regeringens förfogande. En ny reglering af provinsialläkaredistriktet torde kanske äfven böra ske, desslikes ändring af taxan, så att den fattige kunde få läkarehjelp utan att behöfva betala skjuts, som ofta belöper sig till 10 å 20 kronor. På de flesta ställena borde provinsialläkaren hafva ersättning för egna hästares underhåll m. m. Med ett ord, jag anser att frågan fordrar ytterligare utredning, och då nu Herr Sundberg förordat en underdånig skrifvelse, är det mig ett nöje att bifalla den. Jag vet väl, att Andra Kammaren redan bifallit Stats-Utskottets förslag, men det vore en opinionsyttring från Första Kammarens sida att bifalla förslaget, som äfven borde gälla något.

Jag får därför tillstyrka bifall till Herr Sundbergs skrifvelse-förslag.

Herr Nyström: Endast ett kort ögonblick skall jag taga Herrarnes tid i anspråk. Jag för min del finner, att provinsial-

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

läkarne icke stå i lika belägenhet i afseende på aflöning med de flesta andra statens tjänstemän, deribland landsstatens. Jag finner det deraf att, ehuru provinsialläkarne hafva en vida svårare kurs att genomgå än landsstatens tjänstemän, läkarnes aflöning dock i de allra flesta provinsialläkaredistrikt är sämre. Jag finner det äfven deraf, att i det nya resereglementet läkarnes ställning är betydligt sämre än t. ex. landskamrerarnes. Provinsialläkarne hafva der den ställning, att de få sex kronor i dagaflöning och enkel hyttplats på ångbåt, under det att landskamrerare och landssekreterare och flere andre jemlikar hafva blifvit satta till tio kronors dagaflöning och dubbel hyttplats. Men om nu det råder ett sådant menligt förhållande för provinsialläkarne, i synnerhet i det södra och mellersta Sverige, är förhållandet ännu mycket värre för dem i de nordliga orterna, ty der hafva de att tillryggalägga förfärligt långa och mödosamma resor. Der hafva de ofta att i den mörka natten begifva sig ut på resor till fattiga, som bo på flera mils afstånd, för att hjälpa utan utsigt att kunna få den ringaste ersättning. Jag känner en läkare, som en gång måste resa tre mil två nätter å rad för att komma till en barnföderska och hjälpa henne i hennes svåra belägenhet, och han hade en så svår resa, att det var med knapp nöd han kunde komma med lifvet öfver vattendragen tillbaka. Jag känner äfven till flera andra beaktansvärda omständigheter, som ådagalägga, att provinsialläkarnes ställning bör förbättras, och jag kan på dessa grunder, samt då härtill kommer, att det är alldeles nödvändigt att förändra förhållandena i de norra orterna snart, derest icke församlingar på flera tusen invånare skola vara utan läkare, såsom nu är fallet med åtskilliga kommuner i Norr- och Vesterbottens län, der flera gånger läkareplatser varit anslagna lediga utan att någon läkare kunnat erhållas, anse alldeles uppenbart vara, att löneförbättring för provinsialläkarne bör, så snart ske kan, komma till stånd. Jag känner till en socken deruppe, som har gjort allt hvad den kunnat för att skaffa ett nytt ypperligt läkareboställe och som dertill lemnat betydligt bidrag till aflöning, men det har ändå icke stått till att få en utexaminerad läkare. Det lär väl till ett par af Norrbottens i sådan ställning varande kommuner hafva för tillfället förordnats såsom läkare några personer, men dessa hafva icke genomgått fullständig läkarekurs — och huru skall man också kunna vänta att den läkare, som genomgått en så svår kurs med kanske 10 till 15 tusen kronors skuldsättning, skall gifva sig upp till dessa bygder för att utöfva det mödosamma läkarekallet med utsigt att icke erhålla mera än 2,000 kronor och kanske 1,000 å 1,500 kronor derutöfver på enskild praktik? Så är åtminstone förhållandet med ersättningen åt läkare i många af de kommuner, jag känner till inom Norrbottens län.

Jag gör intet yrkande, men jag hoppas och väntar att, efter hvad som här i denna Kammare blifvit ordadt för denna billiga begäran, regeringen täcktes till en blifvande riksdag taga frågan i allvarligt öfvervägande.

Friherre von Essen, Fredrik: Då icke något yrkande blifvit framställt på bifall till motionen, så skulle det synas som om denna diskussion, hållen vid denna sena timme, skulle vara öfverflödigt, och man kan undra på att jag icke afstår från ordet. Jag anhåller likväl att få framlägga några skäl, hvarför jag anser, att man kan hafva goda grunder för att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag med lika god förhoppning, att detta stora och erkända behof skall blifva tillgodosedt, som om den förste ärade talarens skrifvelseförslag skulle komma att antagas. Skilnaden i sak är endast den, att Stats-Utskottet framställt den åsigten i sin motivering, att en reglering af deras aflöning kunde vara önskvärd; men, då förhållandena i förevarande hänseenden gestalta sig mycket olika i skilda distrikt och i en provins emot i en annan, synes den förbättring i provinsialläkarnes ekonomiska ställning, som må vara af behof påkallad, icke så mycket böra åstadkommas genom någon allmän förhöjning af de fasta aflöningsbeloppen, utan snarare genom beredande af ökade tillgångar för höjande af tjänstgöringspenningarne inom de distrikt, der provinsialläkarne icke kunna anses under nuvarande förhållanden åtnjuta tillräcklig godtgörelse för sitt mödosamma arbete, eller kunna påräkna någon större inkomst genom enskild praktik. Nu är det troligtvis bekant för flertalet af denna Kammars ledamöter, att provinsialläkare finnas, som dels innehafva andra tjänster och dels utöfva en särdeles förmånlig enskild praktik på vissa orter, der det finnes en talrik och förmögen befolkning. Att då ifrågasätta en allmän löneförhöjning för hela denna tjenstemannacorps, tror jag skulle vara en stor orättvisa, och Stats-Utskottets flertal har också delat den åsigten. Man har derfor ansett det vara rättast att icke tillstyrka en dylik allmän löneförhöjning men deremot här framhålla nödvändigheten af att tillgodose de provinsialläkare, som hafva stora distrikt med en fattig och fåtalig befolkning, som blott kunna påräkna föga enskild praktik och som icke innehafva några andra tjänster. Det är detta, Utskottet velat framhålla, och jag anser, att det är ganska riktigt att det bör stå vid det beslut, som Kamrarna gemensamt fattat. Sant är visserligen, att det icke kommer för Kongl. Maj:ts ögon, men det kan väl icke undgå Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, att båda Kamrarna gemensamt fattat detta beslut. Behofvet af en löneförbättring för provinsialläkarne är visserligen synnerligen trängande, men det blir icke fortare afhulpet, om en skrifvelse aflätas till Kongl. Maj:t. Det är dock icke så litet, som provinsialläkarnes ställning har blifvit förbättrad genom 1878 års Riksdags beslut. Dels höjdes nemligen då deras lön från 1,500 kronor till 2,000 kronor, hvarjemte det gafs dem ett ålderstillägg af 500 kronor efter 10 års tjänstgöring, dels sänktes pensionsåldern för dessa läkare från 65 lefnads- och 40 tjensteår till 60 lefnads- och 30 tjensteår, dels tillades slutligen 7,500 kronor till det förut befintliga anslaget af 9,800 kronor, som under namn af tjänstgöringspenningar är afsedt att utgå till de mest behöfvande af provinsialläkarne, hvarigenom tjänstgöringspenningarne i flera distrikt kunnat höjas ända till 1,000 kronor,

Ifrågasatt löneförhöjning för provinsialläkarne.
(Forts.)

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

så att i dessa distrikt provinsialläkarnes samtliga löneförmåner uppgått till 3,500 kronor. Det var icke tillräckligt, det erkänner jag, men det är dock icke längre än sedan år 1878, som en så betydlig förhöjning skedde. — Sedan jag nu fäst uppmärksamheten härpå, ber jag att få tillägga, att någon möjlighet att bifalla motionen kunde efter min tanke icke finnas för Utskottet, då man besinnar att, såsom den siste talaren före mig yttrade, en reglering af distrikten samt bestämmande af en viss taxa borde vara villkoret derför, och då man ju icke kan förneka, att vissa provinsialläkare äro i vida större behof af en löneförbättring än andra.

Sist ber jag att få tillkännagifva, att jag icke fullt kan dela den åsigt, som en ledamot af Stats-Utskottet nyss framstälde, nemligen att Stats-Utskottet enligt hans mening icke borde i dylika frågor någonsin taga initiativet och tillstyrka bifall till enskilda motioner, huru väl utredda än de ämnen må vara, som de beröra. Detta har jag här velat nämna för att reservationsvis hafva på förhand sagt det, då andra frågor komma före, der jag för min del icke kan underlåta att yrka bifall till enskilda motioner. Det fordras nemligen, när det gäller reglering af löne-
staten för en hel embetsmannacorps, en helt annan utredning, än då det är fråga om en byggnad eller något dylikt ändamål, som redan af Kongl. Maj:t har blifvit utredd; och nu har Kongl. Maj:t redan för Riksdagen framlagt dessa frågor. Den ärade ledamoten af Stats-Utskottet anmärkte, att om också Kongl. Maj:t vid ett föregående tillfälle gillat behofvet, så har dock icke Kongl. Maj:t i detta fall haft tillfälle att pröfva detta, jemfördt med andra likartade fall, som måhända äro lika viktiga eller ännu viktigare. Det, får jag säga, förefaller mig att vara ett ganska svagt skäl, och när det kommer derhän, skall jag bedja att få framhålla den åsigten, att enskilda motioner väl må kunna af Riksdagen bifallas i sådana frågor, der det icke afses en allmän löneförhöjning.

För öfrigt har jag icke något annat yrkande, än att Kammarren måtte bifalla Utskottets förslag.

Herr Widén: Ehuru jag icke är antecknad såsom reservant mot Utskottets mening i förevarande punkt, ber jag dock att nu få tillkännagifva, att jag icke har varit af fullt lika tanke med Utskottet. Detta gäller dock icke så mycket hvad Utskottet har skrivit, som fastmer hvad Utskottet *icke* har skrivit. Som det emellertid nu redan är taladt så mycket om hvad Utskottet skrivit, vill jag icke uppehålla mig dervid, utan endast göra en erinran om en punkt, som jag för min del velat att Utskottet skulle hafva intagit i betänkandet, nemligen en punkt rörande pensioneringen för provinsialläkarne. Motionären har äfven framställt ett förslag rörande denna sak, men derom har Utskottet icke nämnt ett enda ord. Men för den händelse, att en skrifvelse, hvarom hemställan af Herr Sundberg blifvit gjord, komme att beslutas, vore det, tror jag, icke utan vigt, att äfven denna sak blefve berörd. För

min del anser jag, att det största behovet af förbättring i läkar-
nes ekonomiska ställning ligger deri, att en förbättrad pensioner-
ing blefve för dem anordnad. Denna förbättring borde, enligt
min åsigt, sättas först och främst deri, att pensionsåldern något
sänktes, såsom också motionären föreslagit, och vidare deri, att,
då man bibehåller den fasta lönen vid den låga siffran, som nu är
gällande för provinsialläkarne, man vid pensioneringen skulle göra
ett undantag från den allmänna regeln att för de löntagare, som
hafva sin aflöning satt i både lön och tjänstgöringspenningar, en-
dast lemna den fasta lönens belopp till pension. Jag önskade allt-
så, att man i dess ställe här ginge till väga på samma sätt som
redan skett i fråga om pensionering af häradshöfdingarne, hvilka,
då deras pension för några år sedan till sitt belopp bestämdes af
Riksdagen, fingo sin pension beviljad till ett högre belopp, än den
fasta lönesumma, som åt dem blifvit beviljad. Det är endast dessa
ord, jag velat hafva antecknade till Kammarens protokoll.

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

Friherre von Kræmer: Jag skulle icke vid denna sena timme
hafva begärt ordet, om jag icke ansett det vara af en ej obetyd-
lig vikt att bestrida en åsigt, som nyss i förbigående blifvit ut-
talad, nemligen att det i denna fråga praktiskt kunde göra detsamma,
om vi besluta en skrifvelse eller bifalla Utskottets förslag. Jag
tror, att ehuru någon skrifvelse icke kan komma att afgå, då Andra
Kammaren redan bifallit Utskottets förslag, så skulle dock blotta
beslutandet af en sådan skrifvelse vara en förmån, en utmärkelse,
som från Första Kammarens sida hade blifvit beviljad denna punkt
framför en del andra förslag i samma hufvudtitel, hvilka måhända
icke komma att åtnjuta samma fördel. Jag anser därför, att det
ur synpunkten af rättvisas skipande mellan de olika behof, som i
denna hufvudtitel omhandlas, är nödvändigt att man noga betän-
ker sig, innan man särskildt accentuerar just *detta* behof genom
att besluta en skrifvelse i ämnet, under det man sedan möjligen
icke kan göra det för en del lika tankvärda, ja, måhända mera
tankvärda behof, som i fortsättningen af denna hufvudtitel före-
komma.

Dessutom tror jag, att Utskottet har ofantligt rätt i den all-
männa principen att icke på grund af enskild motion, om icke
saken är alldeles ovanligt väl utredd eller har flera gånger förut
varit föremål för Riksdagens pröfning, tillstyrka en genomgripande
förändring af en lönestat, och när denna princip i Utskottet har
gjort sig gällande, och detta, såsom jag anser, med rätta, så synes
mig att deri ligger, att man på intet sätt vill inverka på Kongl.
Maj:ts pröfningsrätt. Det är utom allt tvifvel, att denna fråga
kommer att underställas Kongl. Maj:ts pröfning; kan det då våra
rättvist att särskildt för *detta* behof, men möjligen icke för andra
behof, som dock kunna vara fullt ut lika viktiga, besluta att af-
låta en skrifvelse till Kongl. Maj:t?

Dessutom ber jag att få påpeka just slutet af Utskottets ut-
låtande, der det heter: *Semte antydan om det sätt, på hvilket en ytter-
ligare förbättring i provinsialläkarnes aflöningsförhållanden sålunda*

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

skulle kunna anordnas, har Utskottet dessutom ansett sig böra, på sätt ofta förr egt rum, här särskildt framhålla, att en reglering af tjänstemäns löner och i synnerhet en så genomgripande, som den nu ifrågasatta, icke bör af Riksdagen vidtagas på grund af enskild motionärs yrkande, utan att dylika frågor först böra underkastas den grundliga utredning och pröfning, som vid behandling hos Kongl. Maj:t kan komma dem till del.

Det är ju således hvad Utskottet angår och, om Kammaren nu bifaller det, äfven hvad Kammaren angår ett slags rekommenderande af saken till Kongl. Maj:ts behjertande till nästa riksdag, och dermed är tillika rättvisa skipad mellan de olika frågor, som på denna hufvudtitel förekomma; enär flera anslagsförslag i det följande af hufvudtiteln blifvit med samma, så att säga, *rekommenderande afslag* för denna gång af Utskottet afstyrkta. Dessutom vill jag påpeka, att en ledamot af Stats-Utskottet nyss talat om, att det äfven fans ett annat sätt att förbättra dessa läkares vilkor, nemligen genom att för dem anordna en förbättrad pensionering. Angående lämpligheten af sjelfva detta sätt, eller pensioneringens förbättrande, vill jag icke nu yttra mig, men jag tager fasta på detta uttalande såsom ett bevis på, att denna fråga om provinsialläkarnes aflöning, dock icke är så ofantligt väl utredd, att den bör utan vidare föranleda en skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t. Ur synpunkten af rättvisas skipande mellan de olika frågornas på denna hufvudtitel behandling och ur synpunkten af sakens egen icke fullt utredda natur är det, som jag på det högsta anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt.

Her Sundberg: Jag ber om ursäkt att jag ännu ett par minuter tager Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Den siste ärade talaren har starkt betonat rättvisan i fråga om att bifalla Utskottets förslag; han har gjort det icke en utan förnyade gånger. Det kan derigenom synas så, som skulle den som vågade uttala en annan mening, nemligen om lämpligheten af ett skrifvelseförslag, icke föra rättvisans språk i det stycke, som här är i fråga. Jag ber då att få veta af den siste ärade talaren, mot hvem man begär någon orättvisa, om man särskildt erkänner inför Kongl. Maj:t behöfvat af en löneförbättring för provinsialläkarne. Här är för ingen annan tjänstemannacorps än just denna enda ifrågasatt någon löner reglering eller löneförbättring. Under sådana omständigheter kan jag icke inse, att någon annan corps lider derpå, att nu från denna Kammares sida ett särskildt erkännande sker af behöfligheten af en löneförbättring för den corps, hvarom det här är fråga.

Friherre von Kræmer: Den siste talaren frågade, mot hvilken man begär en orättvisa, om man särskildt erkänner behöfvat af en löneförbättring för provinsialläkarne. Jag ber då att få påpeka, att han sjelf i sitt första föredrag anförde talande skäl för att äfven elementarlärarnes löner borde förbättras. Der har man då strax en orättvisa, som man begär mot sistnämnda corps, om man i en skrifvelse särskildt framhåller nödvändigheten af en löneför-

bättring för provinsialläkarne blott därför, att denna fråga har haft den tillfälliga förmånen att hafva blifvit föremål för en enskild motion. Dessutom finnes det, om man icke strängt håller sig till frågans natur af löneroglering, en hel mängd andra frågor, som skulle komma, så att säga, att stå i en sämre dager inför Kongl. Maj:t, om man här skulle besluta att afåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, men i de andra punkterna endast bifölle Stats-Utskottets förslag.

*Ifrågasatt
löneförhöj-
ning för pro-
vinsial-
läkarne.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr vice Talmannen, att derunder yrkats dels bifall till punkten, dels ock af Herr *Sundberg*, att Kammaren, med afslag å punkten, skulle för sin del besluta: "att Riksdagen, som erkänner behovet af en förbättring i provinsialläkarnes lönevilkor, genom underdånig skrifvelse anhåller, att Kongl. Maj:t, efter frågans ytterligare utredning, behagade om möjligt redan för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till sådan förbättring."

Härefter gjordes propositioner på dessa yrkanden, och förklarade Herr vice Talmannen sig anse propositionen på bifall till punkten vara med öfvervägande ja besvarad.

Hr *Sundberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller 19 punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten och bifalles följande af Herr *Sundberg* framställda förslag, att Kammaren för sin del besluter: att Riksdagen, som erkänner behovet af en förbättring i provinsialläkarnes lönevilkor, genom underdånig skrifvelse anhåller att Kongl. Maj:t, efter frågans ytterligare utredning, behagade om möjligt redan för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till sådan förbättring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33.

Nej—30.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppsköts till afton-sammanträdet.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
